

Qüvvət elmdədir...

Nizami Gəncəvi

НАУКА
SCIENCE

Орган Президиума Национальной академии наук Азербайджана

Newspaper of the Presidium of the Azerbaijan National Academy of Sciences

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Rəyasət Heyətinin orqanı

№ 39 (1393)

Cümə, 1 dekabr 2023-cü il

Qəzet 1984-cü ildən nəşr olunur

BMT-NİN MƏRKƏZİ ASİYA ÖLKƏLƏRİNİN
İQTİSADIYYATLARI ÜÇÜN XÜSUSİ PROGRAMININ
İŞTİRAKÇI ÖLKƏLƏRİNİN DÖVLƏT VƏ
HÖKUMƏT BAŞÇILARININ ZİRVƏ GÖRÜŞÜ

BAKİ, AZƏRBAYCAN 24 NOYABR 2023

SPECA

SUMMIT OF THE HEADS OF STATE AND
GOVERNMENT OF THE PARTICIPATING COUNTRIES
OF THE UN SPECIAL PROGRAMME FOR ECONOMIES OF
CENTRAL ASIA

BAKİ, AZƏRBAYCAN 24 NOVEMBER 2023

Bakıda BMT-nin Mərkəzi Asiya Ölkələrinin İqtisadiyyatları üçün Xüsusi Programının - SPECA-nın Zirvə görüşü keçirilib

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Zirvə görüşündə iştirak edib

Noyabrın 24-də Bakıda, Heydər Əliyev Mərkəzində BMT-nin Mərkəzi Asiya Ölkələrinin İqtisadiyyatları üçün Xüsusi Programının - SPECA-nın iştirakçı ölkələrinin dövlət və hökumət başçılarının Zirvə görüşü keçirilib.

Prezident İlham Əliyev Zirvə görüşündə çıxış edib.

Dövlətimizin başçısı çıxışında bu il BMT-nin Mərkəzi Asiya Ölkələrinin İqtisadiyyatları üçün Xüsusi Programının (SPECA) 25-ci ildönümü olduğunu deyib, hazırda Azərbaycannın SPECA-ya sədrlik etdiyini qeyd edib: "İyirmi beş il ərzində ölkələrimiz arasında hərtərəfli əlaqələr uğurla inkişaf edib, ancaq SPECA-ya üzv dövlətlərin Zirvə görüşü ilk dəfə keçirilir. Zirvə görüşünün keçirilməsi ilə əlaqədar Azərbaycanın təşəbbüsünə dəstək verdikləri üçün Mərkəzi Asiya ölkələrinin rəhbərlərinə təşəkkürümüz bildirirəm. Bu gün Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızistan, Tacikistan, Türkmenistan və Özbeğistan bir sira cəxərəfli formatlarda uğurla əməkdaşlıq edir. Mənim dəvətimlə bu gün Zirvə görüşündə Gürcüstanın və Macarıstanın Baş nazirləri, Körfəz Əməkdaşlıq Şurasının Baş katibi fəxri qonaqlar qismində iştirak edirlər. Əminəm ki, bu tərkibdə keçirilən Zirvə görüşü daha ge-

niş iqtisadi əməkdaşlıq formatına yol açacaq".

Prezident İlham Əliyev bu günlərdə BMT Baş Assambleyasında SPECA-nın 25 illiyi ilə əlaqədar qəbul edilmiş qətnaməyə diqqət çəkib. BMT-nin himayəsi altında SPECA Etimad Fondunun təsis edildiyini, Azərbaycanın Etimad Fonduna 3,5 milyon ABŞ dolları ayıracığını qeyd edib.

Dövlətimizin başçısı SPECA həftəsi

ərzində Bakıda təşkil olunan iqtisadi foru-

mun ölkələrimiz arasındakı biznes əlaqə-

lərinin inkişafına töhfə verəcəyinə əminli-

yini ifadə edib.

"Biz ölkəmizdə əlverişli investisiya mühiti yarada bilmışik. Son 20 ilde Azərbaycan iqtisadiyyatına 310 milyard ABŞ dollarından çox sərmayə qoyulub ki, bunun da 200 milyard ABŞ dollarına yaxın qeyri-enerji sektorunun payına düşür. Son illərdə Azərbaycan özünün nəqliyyat infrastrukturuna milyardlarla ABŞ dolları həcmində sərmayə qoyub, Avrasiyanın Şərqi-Qərb və Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizləri

üzərində yerləşən nəqliyyat və logistika mərkəzlərindən birinə çevrilib", - deyə Prezident İlham Əliyev diqqətə çatdırıb.

Dövlətimizin başçısı çıxışında Azərbaycan-Ermənistan məsələsinə də toxunub: "2020-ci ilin noyabr ayında Azərbaycan xalqı öz tarixinin ən parlaq Qələbəsinə imza atıb. Azərbaycan 44 günlük

Vətən müharibəsində Ermənistani məğlub etdi və işğala son qoynu. BMT Təhlükəsizlik Şurasının 1993-cü ildə qəbul etdiyi və 27 il kağız üzərində qalmış dörd

qətnamesinin icrasını özümüz təmin etdik. Təəssüf ki, Ermənistən bundan sonra da öz öhdəliklərini yerinə yetirmədi.

Azərbaycanın suveren ərazilərində Ermənistən silahlı qüvvələrinin 15 minə yaxın hərbi kontingenti qalmaqdır id. Onlar

tərəfindən töredilmiş hərbi təxribatlar nəticəsində hərbçilərimiz həlak olmuşlar.

Buna cavab olaraq və "boz zona"ya son qoyulması məqsədilə bu il sentyabrın 19-20-də biz Qarabağda antiterror tədbirləri keçirdik. Cəmi bir gün ərzində 1992-ci ildə xalqımıza qarşı soyqırımının töredildiyi Xocalı şəhəri də daxil olmaqla, bütün

ərazilərimiz üzərində suverenliyimizi tam bərpa etdik və Azərbaycan ərazisində təcavüzkar separatizmə son qoynuq. Bu tarixi Qəlebə münasibətə Azərbaycanı təbrik edən bütün ölkələrə təşəkkürümüz bildirirəm".

Prezident İlham Əliyev hazırda işğaldan azad olunmuş ərazilərdə genişmiy়aslı bərpa-quruculuq işlərinin həyata keçirildiyini bildirib. İlkin mərhələdə 100 yaşayış məntəqəsinin, o cümlədən 9 şəhər və 8 qəsəbənin bərpa edilməsinin nəzərdə tutulduğunu, keçmiş məcburi köçkünlərin "Böyük Qayıdış" Programı çərçivəsin-

də öz dədə-baba yurdlarına qayıtdıqlarını, 2026-cı ilin sonuna qədər 140 min keçmiş məcburi köçkünen öz doğma evlərinə qayıdaqını deyib.

Prezident İlham Əliyev çıxışının sonunda dövlət və hökumət başçılarına Zirvə görüşündə iştirak etdiklərinə görə bir daha təşəkkür edib və Zirvə görüşünün əlaqələrimizə yeni təkan verəcəyinə əminliyini bildirib.

Sonra digər dövlət və hökumət başçıları, beynəlxalq təşkilatların rehbərləri çıxış edərək, BMT-nin Mərkəzi Asiya Ölkələrinin İqtisadiyyatları üçün Xüsusi Programına (SPECA) fəal və uğurlu sədrliyinə və yubiley Sammitinin gözel təşkilinə görə Azərbaycan tərəfinə minnətdarlıqlarını bildiriblər.

Zirvə görüşünə yekun vuran Prezident İlham Əliyev görüşdə qəbul edilməsi üçün iki sənəd layihəsi - Bakı Bəyannaməsi və Orta Dəhlizin rəqəmsallaşdırılması ilə bağlı Yol Xəritəsinin SPECA iştirakçı ölkələrinin nümayəndə heyətləri arasında müzakirə edildiyini və bütün tərəflər üçün məqbul hesab edilə bilən mətnlər üzrə razılıq əldə olunduğunu bildirib.

Sonda SPECA-nın iştirakçı ölkələrinin dövlət və hökumət başçılarının Zirvə görüşünün yekunu olaraq Bakı Bəyannaməsi və Orta Dəhlizin rəqəmsallaşdırılması ilə bağlı Yol Xəritəsi qəbul edilib.

AMEA-da yeniləşmə prosesləri: yenidən təşkili

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının

Noyabrın 29-da AMEA-nın
Rəyasət Heyətinin binasında
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Ümumi yığıncağı keçirilib.

Tədbirdə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyasının Humanitar siyaset, diaspor, multikulturalizm və dini məsələlər şöbəsinin müdürü müavini Nigar Hacıyeva, Elm və təhsil naziri Emin Əmrullayev, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının sədri Faiq Mustafayev, Dövlət İmtahan Mərkəzinin Direktorlar Şurasının sədri Məleykə Abbaszadə, Türkiyənin Atatürk Kültürü, Dil və Tarix Yüksək Qurumunun başçısı, professor Dərya Örs, AMEA-nın Rəyasət Heyətinin üzvleri, Akademianın həqiqi və müxbir üzvleri, AMEA-nın elmi müəssisə və təşkilatlarının direktorları, ali təhsil müəssisələrinin rektörleri və KIV emekdaşları iştirak ediblər.

Iclasi AMEA-nın prezidenti, akademik Isa Həbibbəyli açaraq Ümumi yığıncağın gündəliyindəki məsələləri diqqətə çatdırıb.

Övvəlce şəhidlərimizin xatirəsi bir dəqiqlik sükutla yad olunub, sonra Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni səsləndirilib. Daha sonra cari il ərzində vəfat etmiş görkəmli alimlər - akademik Xoşbəxt Yusifzadə və AMEA-nın müxbir üzvü Mahmud Abdullayevin xatirəsi bir dəqiqlik sükutla yad edilib.

Ümumi yığıncağda akademik Isa Həbibbəylinin "AMEA-da yeniləşmə prosesləri: struktur İslahatlardan elmi-tədqiqatların yenidən təşkilinə, elektron hərəkata ve beynəlxalq elmi qurumlarda təmsil olunmaqadək" mövzusunda giriş məruzəsi dinlənilib. AMEA rəhbəri qeyd edib ki, Prezident İlham Əliyev tərəfindən həyata keçirilən dövlət siyaseti nəticəsində Azərbaycan regionda və dünyada böyük nüfuz qazanmış, öz sosial-iqtisadi inkişafının keyfiyyətcə yeni mərhələsinə qədəm qoymuşdur.

Akademik Isa Həbibbəyli bildirib ki, hazırda elmin inkişafı dövlətin 2030-cu ilə qədərki müddəti əhatə edən inkişaf programlarında, rəsmi sənədlərində əsas strateji hədəflərdən biri olaraq qəbul edilir və nəzərdə tutulan müddət ərzində elmin müxtəlif sahələri üzrə tədqiqatların genişləndirilməsi, müasir təfəkkürlü və kreativ düşüncəli gənclərin erkən vaxtlardan elmi araşdırılmalara cəlb edilməsi, elmi tədqiqatların rəqabəti və məqsədli maliyyələşdirilməsi mexanizminin yaradılması, texnologiyaların kommersiyalaşdırılması, innovativ inkişafda onların prioritəti nail olunması planlaşdırılır.

Dövlət siyasetinə uyğun olaraq, 2022-ci ilin sonlarından başlayaraq AMEA-da yeni İslahatlara start verildiyini deyən akademik Isa Həbibbəyli bu İslahatların, əsasən, içtimai və humanitar profilli elmi müəssisələrdən ibarət Akademianın dövlətin ideoloji və mədəni-mənəvi siyasetinin həyata keçirilməsindəki rolunun artırılmasına, Azərbaycan xalqının etnogenetisinin, arxeologiyasının, etnoqrafiyasının, dilinin, folklorunun, ədəbiyyatının, maddi və qeyri-maddi mədəni abidələrinin, qədim elyazmalarının, mədəniyyətinin, ince-sənətinin, milli-memarlıq məktəblərinin, tarixinin, müasir çağırışlar, nəzəri-metodoloji və sosial-antrropoloji baxışlar, o cümlədən Azərbaycançılıq prinsipləri əsasında araşdırılmasına yönəldiyini bildirib.

Qeyd olunan elmi istiqamətlərə uyğun olaraq bir sıra digər elmi-təşkilati tədbirlərin də həyata keçirildi-

yini deyən akademik Isa Həbibbəyli vurğulayıb ki, beynəlxalq elmi əlaqələrin yeni ideoloji əsaslar üzərində qurulması, xüsusən türkidlər və onların elmi qurumları ilə əlaqələrin gücləndirilməsi, Akademianın nüfuzlu beynəlxalq qurumlara üzvlüyünün təmin edilməsi, elmi istiqamətlərlə elmi müəssisələrin strukturu arasında optimal struktur model-lərinin müəyyənləşdirilməsi, paralelliklərin aradan qaldırılması qeyd olunan təşkilati tədbirlər sırasına daxildir.

Elm və təhsilin inkişafı ilə bağlı en mühüm hadisələrdən birinin Prezident İlham Əliyevin "Azərbaycan Respublikasında elm və təhsil sahəsində idarəetmənin tekniləşdirilməsi ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında" 28 iyul 2022-ci il tarixli Fermanı olduğunu bildirən akademik Isa Həbibbəyli sözügedən sənədin icrasından irəli gələn məsələlərin həlli məqsədilə AMEA-nın Rəyasət Heyətinin və AMEA-nın Ümumi yığıncağının müvafiq qərarlar qəbul etdiyi, kompleks tədbirlər həyata keçiridiyini söyləyib.

Həmçinin qeyd edib ki, görkəmli dövlət xadimi Heydar Əliyevin 100 illik yubileyi ilə bağlı respublikada həyata keçirilən tədbirlər içərisində Akademiya rupora, flaqmana çevrilib, AMEA-da konkret Tədbirlər planı çərçivəsində Heydər Əliyev irsinin tədqiqi, coxsayılı tədbirlərin keçirilməsi, müxtəlif nəşrlərin reallaşdırılması istiqamətində çoxşaxəli tədbirlər görülüb. Bu istiqamətdə, o cümlədən

lədən "Heydər Əliyev: lider, zaman və müasirlik" mövzusunda AMEA-nın Ümumi yığıncağının xüsusi iclasının keçirildiyini, olduqca fundamental bir nəşr olan "Heydər Əliyev Ensiklopediyası"nın hazırlanmağa başladığını deyib.

"Hazırkı şəraitde Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycanın öz ərazi bütövülünü və suverenliyini tam bərpa edərək regionda və dünyada böyük nüfuz qazandığı bir dövr-də dövlət siyasetinin mühüm prioritetlərindən birini Qərbi Azərbaycana qayğılı konsepsiyası təşkil edir. Bu dövlət siyaseti bütün digər qurumlarla yanaşı, AMEA qarşısında da bir səra yeni vəzifələr müəyyənləşdirir. AMEA-da Qərbi Azərbaycanla bağlı kompleks tədbirlərin həyata keçirilməsini təmin etmek məqsədilə Ola-qələndirmə şurası Tədbirlər planı hazırlanıb. Həmçinin AMEA-nın Folklor İnstitutunda Qərbi Azərbaycan folkloru, Tarix İnstitutunda Qərbi Azərbaycan tarixi, Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunda isə Qərbi Azərbaycan toponimlərinin tədqiqini nəzərdə tutan Toponimika şöbələri yaradılıb", - deyə AMEA prezidenti diqqətə çatdırıb.

AMEA-da başlanan və sürətlə davam etdirilən "Elektron Akademiya" hərəkatının həyata keçirilməsi üçün aparılan elmi-təşkilati işlərin struktur İslahatlarının miqyasını da-ha da genişləndirdiyini deyən akademik Isa Həbibbəyli hazırla Milli Elmlər Akademiyası özünün yeniləş-

mə hərəkatı mərhələsini yaşamadı olduğunu vurgulayıb.

Bildirib ki, AMEA Rəyasət Heyətinin 18 yanvar 2023-cü il tarixli qərarı ilə AMEA Rəyasət Heyəti aparatının strukturunda daxili imkanlar hesabına Elmlər Akademiyaları sisteminde ilk dəfə olaraq "Elektron Akademiya" şöbəsi yaradılıb. Ötən müddət ərzində "Elektron Akademiya" şöbəsi tərəfindən "Vikipediya" virtual ensiklopediyasının Azərbaycan dili bölməsinin zənginləşdirilməsi, AMEA elmi jurnallarının Rəqəmsal Obyekt İndetifikatoru (DOI) ilə təmin edilməsi, AMEA-nın dövri elmi jurnallarının nüfuzlu beynəlxalq elməmmətik elektron baza reyestrlərinə daxil olunmasını təmin etmək məqsədi ilə onların saytlarının həmin tələblərə uyğunlaşdırılması, elmi müəssisələrin saytlarının və sozial şəbəkə profilərinin fəaliyyətinin müntəzəm olaraq monitorinqinin təşkil edilməsi, AMEA-nın elmi jurnallarının TÜBİTAK-in ULABKİM DərgiParkı-na daxil edilməsi, türkidlə elmi mühitdə yayımlanması və istinadların qeydə alınması istiqamətində mühüm işlərin həyata keçirildiyini bildirib.

Akademik Isa Həbibbəyli həyata keçirilən İslahatların mühüm istiqamətlərindən birini beynəlxalq əlaqələrin müasir tələblər seviyyəsində yenidən qurulmasını təşkil etdiyi deyib. Həyata keçirilən tədbirlər nəticəsində AMEA-nın Asiya Elmlər Akademiyaları və Cəmiyyətləri Assosiasiyasına (AASSA), Avrasiya Universitetlər Birliyinə (EURAS) və

struktur islahatları, elmi tədqiqatların və elektron hərəkat

Ümumi yığıncağı keçirilib

Beynəlxalq Elmi Şuranın rəsmi üzvliyünə, AMEA-nın "Elm" Nəşriyyatı isə Avropa Elmi Redaktorlar Assosiasiyasına üzv kimi qəbul edildiyini vurğulayıb.

Həmçinin AMEA-da gənclərin elmə cəlb edilməsi, onların fəaliyyətinin stimullaşdırılması ilə bağlı məqsədyönlü işlərin aparıldığı, "İlin Gənc alımı" mükafatının təsis edildiyini və "Gənc tədqiqatçı" jurnalının sayının ilə 4 dəfəyə (birinci) qədər artırıldığını vurğulayıb.

Akademik Isa Həbibbəyli ölkə başçısı tərəfindən AMEA-nın yeni Nizamnaməsinin təsdiq edilməsinin 80 ilə yaxın şərəflə bir inkişaf yolu keçmiş və bütün dövrlərdə ölkənin sosial-iqtisadi və mədəni-mənəvi inkişafına mühüm töhfələr vermiş Elmlər Akademiyasının müasir dövrde, ölkəmizin dünyada və regionda geosiyası və iqtisadi arxitektonikanın müəyyənləşməsində əsas faktora çevrildiyi bir vaxtda yeni tərəqqi mərhələsinə qədəm qoyması baxımından mühüm əhəmiyyətə malik olduğunu deyib.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq, AMEA-nın Ümumi yığıncağı son bir ərzində AMEA-da həyata keçirilən çoxşaxəli islahatları qənaətbəxş hesab edib və müvafiq tapşırıqlar verib.

Ümumi yığıncaqdə müzakirə edilən növbəti məsələ "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasına seckilərin təşkili və keçirilmə qaydası haqqında Əsasname"nin təsdiqinə dair

olub. Məsələ ilə bağlı **AMEA-nın birinci vitse-prezidenti v.i.e., akademik-katib, akademik Arif Həşimov** bildirib ki, ölkə başçısının 3 noyabr 2023-cü il tarixli Fermanı ilə təsdiqlənmiş AMEA-nın yeni Nizamnamənin 7.2.5. bəndində "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasına seckilərin təşkili və keçirilmə qaydası haqqında Əsasname"nin hazırlanması və Ümumi yığıncaqdə təsdiqi nəzərdə tutulub. Onun sözlərinə görə, sözügedən Əsasname hazırlanaraq müzakire üçün AMEA-nın Rəyasət Heyətinə təqdim edilib və geniş müzakirələrdən sonra bu barədə AMEA-nın Ümumi yığıncağı qarşısında vəsatət qaldırılıb.

Akademik Arif Həşimov daha sonra "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasına seckilərin təşkili və keçirilmə qaydası haqqında Əsasname"nin Ümumi müdədeaları, Akademiya üzvlərinin seckilərinin təşkili və keçirilməsi qaydaları və Akademiya üzvlərinin vəzifə və funksiyaları haqqında məlumatı diqqətə çatdırıb.

Müzakirələrdən sonra AMEA-nın Ümumi yığıncağı "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasına seckilərin təşkili və keçirilmə qaydası haqqında Əsasname"ni təsdiq edib.

Daha sonra çıxışlar dinlənilib. **Elm və təhsil naziri Emin Əmrullayev** bildirib ki, ali təhsil müəssisələri ilə elmi müəssisələrin, eləcə də elmlə istehsalatın integrasiyası, elmi nəticələrin kommersiyalaşdırılması, elmi məqalələrə istinadların sayının çoxaldılması, elmi

nəticələrin beynəlxalq məkana çıxarılması, doktorantura pilləsi üzrə təhsilin təkmilləşdirilməsi, maliyyələşmə alqoritmlərinin işlənilərə hazırlanması bu gün nazirliyin qarşısında başlıca məqsədlərdəndir. Emin Əmrullayev, həmçinin alimlərin fəaliyyətinin stimullaşdırılması, nəticəyə uyğun maliyyələşdirilməsi, layihə və qrantlara önem verilməsi kimi məsələləri də diqqətə çatdırıb. Eyni zamanda ölkə başçısının Sərəncamı ile yaradılmış Qarabağ Universitetində tədrisin qısa zamanda təşkili üçün bütün mümkin resurslardan istifadə olunacağı söyləyib.

Sonra çıxış edən **Türkiyənin Atatürk Kültür, Dil və Tarix Yüksək Qurumunun başqanı, professor Dərrə Örs** tədbirə dəvətə görə AMEA rəhbərliyinə minnətdarlığını bildirib, ölkələrimiz arasında sürətli inkişaf edən əlaqələrin elm sahəsində də yüksələn xətlə irəliləyiini, bugün Akademiya ilə rəhbərlik etdiyi qurumun six münasibətləri olduğunu bildirib. Azərbaycanın tam ərazi bütövlüyü bərpa etməsinin bütün Türk dünyasında sevincə qarşılığının deyən D.Örs həmin günlərdə AMEA-nın və Atatürk Kültür, Dil və Tarix Yüksek Qurumunun tərkibinə daxil olan Türk Dil Qurumunun təşkilatlılığı ilə Beynəlxalq Oğuz Türkçesi konfransının keçirildiyini xatırladıb.

AMEA-nın vitse-prezidenti v.i.e., akademik Gövhər Baxşəliyeva çıxışında Akademiyada "Heydər Əliyev İli" çərçivəsində, akademik Zərifə xanim Əliyevanın 100 il-iyi ilə bağlı, eləcə də Şuşa şəhəri-

nin 2023-cü il üçün "Türk dünyasının mədəniyyət paytaxtı" elan olunması, həmçinin digər istiqamətlərdə görülmüş işlər, keçirilmiş tədbirlər, işiç üzü görmüş nəşrləri diqqətə çatdırıb.

AMEA-nın vitse-prezidenti, akademik Rasim Əliquliyev isə çıxışında elektron Azərbaycanın, onun mühüm tərkib hissəsi olan elektron elmin formallaşması və inkişafi ilə əlaqədar dövlət başçısı İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ardıcıl və məqsədyönlü dövlət siyasetinin həyata keçirildiyini vurğulayıb. O bildirib ki, elektron Akademiya elektron elmin tərkib hissəsidir və Elektron Akademiya AMEA rəhbərliyin elmə gətirdiyi yenilikdir. Son zamanlar sənū intellekt texnologiyalarının insanların həyatına sürətə daxil olduğu deyən akademik Rasim Əliquliyev vurğulayıb ki, artıq bu gün sənū intellekt həm de humanitar və ictimai elmlərin tədqiq obyeketine çevirilir.

AMEA-nın müxbir üzvü Misir Mərdanov çıxışında Qərbi Azərbaycana qayıdıla, eləcə də həmin ərazilərdəki tarixi yer adlarımızın bərpası ilə bağlı görülmüş işlərdən, Qərbi Azərbaycan ictiməsinin bu istiqamətdəki fealiyyətindən danışıb.

Çıxışlardan sonra bir sıra təşkilati məsələlərə baxılıb. AMEA-nın Ümumi yığıncağı **AMEA-nın Arxeolojiya, Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutunun AMEA-nın Arxeolojiya və Antropologiya İnstitutu** adlandırılması, **AMEA-nın Abbasqulu Ağa Bakıxanov adına Tarix İnstitutunun isə AMEA-nın Abbasqulu Ağa Bakıxanov adına Tarix və Etnologiya İnstitutu** adlan-

dırılması haqqında AR Nazırılar Kabinetin qarşısında vəsatət qaldırıb. Ümumi yığıncaqdə müzakirə olunan növbəti məsələ **Nobel mükafatı laureatı Əziz Səncərin** AMEA-nın fəxri üzvü seçilməsi haqqında olub. Qeyd olunub ki, AMEA-nın prezidenti, akademik Isa Həbibbəyli AMEA-da elmi prioritetlərin müəyyənləşdirilməsinə və El-

mələr Akademiyasının beynəlxalq elmi əməkdaşlığının gücləndirilməsinə verə biləcəyi töhfələri nəzərə alaraq, dünya məqyasında tanınmış elm xadimi, Türk dünyasının elm sahəsində ilk Nobel mükafatı laureati, professor Əziz Səncərin AMEA-nın fəxri üzvü seçilməsi ilə bağlı təşəbbüs irləi sürüb və məktubla ona müraciət edib. Vurğulanıb ki, professor Əziz Səncər akademik Isa Həbibbəylinin təklifinə müsbət cavab verib və Azərbaycanda elmin inkişafına əlindən gələn dəstəyi göstərməyə hazır olduğunu bildirib.

AMEA-nın Kimya Elmlər Bölümünün Ümumi yığıncağının vasatətini nəzərə alaraq, AMEA-nın Ümumi yığıncağında Nobel mükafatı laureati Əziz Səncərin AMEA-nın fəxri üzvü seçilməsi ilə bağlı açıq səsverme keçirilib. Səsvermənin nəticələrinə əsasən, Nobel mükafatı laureati Əziz Səncər AMEA-nın fəxri üzvü seçilib.

Bundan əlavə, Ümumi yığıncaqdə AMEA-nın regional elmi bölmələrinin sədri vəzifəsinə seçkilər də keçirilib. Bunun üçün **akademik Urxan Ələkbərovun** sədrliyi ilə Hesablaşma Komissiyası yaradılıb.

Şeçkinin nəticəsinə əsasən, **akademik İsmayıllı Hacıyev** AMEA-nın Naxçıvan Bölümünün, **akademik Fuad Əliyev** isə AMEA-nın Gəncə Bölümünün sədri vəzifəsinə seçilib.

Daha sonra bir sıra cari məsələlərə baxılıb. AMEA-nın Elm Tarixi İnstitutunun, AMEA-nın nəzdində "Elm və Texnologiya Parkı" Mehdiy Məsuliyyətli Cəmiyyətinin, AMEA-nın Mərkəzi Nəbatat Bağının, AMEA-nın Təmir-tikinti və夸raşdırma idarəsinin, AMEA-nın təsərrüfat hesablı Avtobazasının, AMEA-nın Mineral Xammalın Kompleks Emal üzrə Təcrübə İstehsalatlı Xüsusi Konstruktur Texnoloji Bürosunun və AMEA-nın "Selen" Elmi İstehsalat Birliyinin ləğv edilməsinin rəsmiləşdirilməsinin başa çatdırılması haqqında qərarlar qəbul olunub.

Akademiyada Qərbi Azərbaycan tədqiqatları uğurla davam etdirilir

Noyabrın 23-de AMEA-nın Əsas binasında Nəsimi adına Dilçilik Institutunun təşkilatçılığı ilə "Qərbi Azərbaycan toponimləri" mövzusunda respublika elmi konfransı keçirilib.

Tədbiri giriş sözü ilə açan AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin Qərbi Azərbaycandan olan bir qrup ziyyəti ilə görüşündə Qərbi Azərbaycana qayıdıla bağlı səsləndirdiyi fikirlərdə bu torpaqlardan deportasiyaya, soyqırımıma məruz qalmış Azərbaycan əhalisinin taleyi ilə bağlı son 200 illik tarix üzrə tədqiqatların aparılması və Qərbi Azərbaycana Qayıdış Konsepsiyasının hazırlanması gösterisini verdiyini xatırladıb. AMEA rəhbəri bu istiqamətde 2023-cü ilde müvafiq strukturlarda, xüsusən elm, təhsil və mədəniyyət sahəsində əhəmiyyətli işlərin, genişməyəsi tədbirlərin görüldüyü diqqət çəkib. Bildirib ki, Qərbi Azərbaycan icması tərəfindən müxtəlif beynəlxalq təşkilatlarda bir çox mühüm məsələlər qaldırılır, Qərbi Azərbaycan torpaqlarına ermənilərin köçürüldüyü və azərbaycanlıların XX əsrin əvvəllerindən həmin torpaqlardan zorla, vəhşicəsinə çıxarıldığı dünya ictimaiyyətinin diqqətinə çatdırılır.

Akademiyanın elmi müəssisələrində Qərbi Azərbaycanla bağlı görülen işlərdən bəhs edən akademik İsa Həbibbəyli AMEA-nın Rəyasət Heyətinin 29 dekabr 2022-ci il tarixli iclasının qərarı ilə A.A.Bakıxanov adına Tarix İnstitutundan Qərbi Azərbaycan tarixi, Folklor İnstitutundan Qərbi Azərbaycan folkloru və Nəsimi adına Dilçilik İnstitutundan ise Toponimika şöbələrinin yaradıldığını qeyd edib. Onun sözlerinə görə, aparılan fundamental tədqiqatları ümumiləşdirmək və əlaqələndirmək üçün AMEA-nın Qərbi Azərbaycan tədqiqatları üzrə Əlaqələndirmə surəsi yaradılıb. Suranın bugündək keçirilmiş iclaslarında Qərbi Azərbaycanla bağlı aparılmış tədqiqatlar müzakirə olunub, gələcək tədqiqatların əsas istiqamətləri müəyyənləşdirilib.

AMEA prezidenti eləvə edib ki, ölkəmizdə bu istiqamətdə aparılan işlər Ermənistanda ciddi

di narahatlıqla qarşılanıb və bu ölkənin mətbuatında gedən yazınlarda Azərbaycanda Qərbi Azərbaycanla bağlı həyata keçirilən tədbirlərin onlar üçün böyük təhlükə yaratmaq potensialı olduğunu bildirilib.

AMEA-da alimlərin iştirakı ilə "Qərbi Azərbaycan ensiklopediyası"nın sözlüğünün hazırlanlığını deyən akademik İsa Həbibbəyli bununla bağlı yaradılmış işçi qrup tərəfindən ensiklopediyanın sözlüğünün təkmilləşdirilmiş versiyası üzərində işlərin davam etdirildiğini bildirib. O qeyd edib ki, ölkəmiz üçün elmtutumlu laiyahələrənən olan "Qərbi Azərbaycan ensiklopediyası" sözlüğünün üzərində işlərin 2023-cü ilin sonunda başa çatdırılması nəzərdə tutulur.

Alim, həmçinin bu istiqamətdə AMEA-da görülmüş işlər arasında Qərbi Azərbaycanla bağlı xəritələrin toplanması, Tarix İnstitutundan Qərbi Azərbaycan tarixi şöbəsinin "Xalq qəzeti" redaksiyasında ictimai dinième keçirməsi, Qər-

bi Azərbaycan folkloru ilə bağlı çoxcildli antologianın hazırlanması, alimlərimizin ölkədə və beynəlxalq səviyyəli konfranslarda Qərbi Azərbaycan həqiqətləri ilə bağlı çıxışlar etmesi və s. tədbirlərin yer aldığı vurğulayıb. O, AMEA və Atatürk Kütür, Dil və Tarix Yüksek Qurumunun nəzdində Türk Tarix Qurumunun birgə təşkilatçılığı ilə noyabrın 29-da Bakıda "Rəvandan İrvana və Qərbi Azərbaycana" adlı beynəlxalq konfransın keçiriləcəyini də qeyd edib.

Akademik İsa Həbibbəyli bugünkü konfransın da ölkə Prezidentinin Qərbi Azərbaycana Qayıdış Konsepsiyası çərçivəsində AMEA-da keçirilən əhəmiyyətli tədbirlərdən biri olduğunu diqqət çəkib.

AMEA rəhbəri çıxışının sonunda aktual elmi probleme həsr olunmuş bugünkü respublika konfransının Dilçilik İnstitutu ilə yanaşı, Akademiyanın digər elmi tədqiqat müəssisələrində də Qərbi Azərbaycan həqiqətlərinin öyrənilmə

sine maraqlı daha da artıracağına və gelecek elmi tədqiqatlara stimul verəcəyinə ümidi var olduğunu bildirib, konfransın işinə uğurlar arzu edib.

Tədbirdə çıxış eden AMEA-nın Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun direktoru, professor Nadir Məmmədli Qərbi Azərbaycanla bağlı institutun Toponimika şöbəsində həyata keçirilən işlərin uğurla davam etdirildiyini söyləyib. O, toponimikanın coğrafi adları, toponimləri, onların menşəni, quruluşunu, məşşəyini və yayılma arealını öyrənen elm sahəsi olduğunu bildirib.

Toponimlərin tekçə elmlərin integrasiyasından deyil, dilçiliyin sahələrindən - dialektolojidan, etimologiyadan da yarandığını deyən Nadir Məmmədli Azərbaycan toponimləri haqqında məlumat verib. Alim toponimin bir fərdin yaddaşı deyil, ictimai məhsul olduğunu bildirib.

"Toponimlər xalqın tarixidir, xalqın yaddaşının güzgüsüdür, etnik mədəniyyətdir. Tarixdə elə bir hadisə olmayıb ki, toponimlərdə öz eksi ni tapmasın, ad kimi yaddaşlarda qalmassis. Ona görə de toponimlərin əhəmiyyətini yaxşı bilən ermənilər təkcə xalqımızı deportasiya etməyib, həm de Azərbaycanın adlarını da məhv etmək isteyiblər. Məqsəd xalqımızın orda yaşaması ilə bağlı izləri itirmək olub", - deyə direktor vurgulayıb.

Göyçə ərazisinin türk mənşəli toponimlər dən ibarət olduğunu söyləyən professor Nadir Məmmədli qeyd edib ki, ister sovet dövründə, isterse də müstəqillik illərində Azərbaycan alimləri toponimlərlə bağlı çox böyük və faydalı işlər görüblər.

Daha sonra professor Sayalı Sadıqovanın "Göyçə mahalının qədim toponimləri", professor İlham Tahirovun "Qərbi Azərbaycan toponimlərinin semantik-sahə strukturu", professor İsmayılov Məmmədlinin "Göyçə mahalının etnotonoponimləri", filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Kifayət İmamquliyevanın "Qərbi azərbaycanlıların deportasiyası: şəhər və toponimlər" və filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Elçin İsmayılovun "Qərbi Azərbaycan toponimlərinin izi ilə" mövzusunda məruzələri dinlənilib.

AMEA-nın kollektivi SPECA-nın yaradılmasının 25 illiyi münasibətilə təşkil olunan sərgini ziyarət edib

Noyabrın 25-də AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli, AMEA Rəyasət Heyətinin üzvləri, Rəyasət Heyəti aparatının şöbə müdirləri və Akademiyanın elmi müəssisə və təşkilatlarının nümayəndələri Bakı Ekspo Mərkəzində Mərkəzi Asiya Ölkərinin İqtisadiyyatları üçün BMT-nin Xüsusi Programı - SPECA həftəsi çərçivəsində Azərbaycanın xüsusi təşəbbüsü ilə keçirilən "SPECA Ölkələrinin Sərgisi: Dayanıqlı inkişaf üçün regional əməkdaşlıq" sərgisini ziyarət ediblər.

AMEA-nın kollektivi SPECA-nın yaradılmasının 25 illiyi münasibətilə təşkil olunan sərgidə nümayiş etdirilən stendlərlə tanış olub, məhsullar və avadanlıqlar barədə məlumat alıblar.

Qazaxıstanın Tarix və Etnologiya İnstitutunun direktoru ilə görüş

AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli Qazaxıstan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin Çokan Vəlixanov adına Tarix və Etnologiya İnstitutunun direktoru, Qazaxıstan MEA-nın müxbir üzvü Ziyabek Kabuldinov ilə görüşüb.

Azərbaycanla Qazaxıstan arasında bütün sahələrdə olduğu kimi, elm sahəsində de əməkdaşlığın yüksələn xəttə inkişaf etdiriyini diqqətə çatdırın akademik İsa Həbibbəyli AMEA-da aparılan elmi-tədqiqat istiqamətləri barədə danışib. Qazaxıstan Milli Elmlər Akademiyası ilə uzun tarixi bir dövrü ehətə edən, xüsusən müstəqillik illərindən vüsət alan qarşılıqlı elmi əlaqələrin bir çox sahələri ehətə etdiriyini qeyd edən AMEA rəhbəri ictimai və humanitar elmlər sahələrində yüksək əməkdaşlıq münasibətlərinin mövcudluğunu bildirib. AMEA-nın Tarix İnstitutu ilə Qazaxıstan ETN-in Tarix və Etnologiya İnstitutu arasında imzalanmış Əməkdaşlıq müqaviləsinin əhəmiyyətine toxunan akademik İsa Həbibbəyli ortaq dəyərlərə malik olan xalqlarımızın tarixi-elmi istiqamətlərinin birgə araşdırılmasının, müştərək konfransların keçirilməsini, monoqrafiyaların hazırlanmasının böyük əhəmiyyət kəsb etdiriyini deyib, iki qardaş ölkənin tarixçi alimləri arasında qurulmuş əlaqələrin bundan sonra daha da inkişaf edəcəyinə əminliyini ifadə edib.

Çokan Vəlixanov adına Tarix və Etnologiya İnstitutunun direktoru, müxbir üzv Ziyabek Kabuldinov AMEA-da səmimiyyətlə qarşılandığına görə minnədarlığı bildirib və Qazaxıstan MEA-nın prezidenti, akademik Murat Jurinovun salamlarını akademik İsa Həbibbəyliyə çatdırıb. Başçılıq etdiyi elmi-tədqiqat müəssisəsinin AMEA-nın Tarix İnstitutu ilə imzaladıqları Əməkdaşlıq haqqında müqavilənin əhəmiyyətine toxunan qazaxıstanlı institut rəhbəri ölkələrimizin tarixçi alimlərinin birgə fəaliyyətinin perspektivindən səhəbət açıb, elmi münasibətləri yüksək dəyərləndirib.

Görüşdə AMEA-nın birinci vitse-prezidenti v.i.e., akademik Arif Həşimov, AMEA A.A.Bakıxanov adına

Tarix İnstitutunun direktoru, tarix elmləri doktoru, professor Kərim Şükürov, AMEA Rəyasət Heyətinin elmi katibi, filologiya elmləri doktoru, dosent Sərxan Xavəri və AMEA Rəyasət Heyəti aparatının ictimaiyyətlə əlaqələr, mətbuat və informasiya şöbəsinin müdürü, dosent Ağahüseyn Şükürov da iştirak ediblər.

Moskvada azərbaycanlıların Rusiya neft-qaz sənayesinə töhfələrindən bəhs edilib

Moskva şəhərində yerləşən Rusiya Dövlət Geoloji Kəşfiyyat Universitetində "Neft-qaz sənayesinin formalasması və inkişafı - Rusiya və Azərbaycanın alım və mütəxəssislerinin töhfəsi" mövzusunda beynəlxalq elmi-konfrans keçirilib.

Elm ve Təhsil Nazirliyinin Neft və Qaz İnstitutunun, Rusiya Elmlər Akademiyası Neft və Qaz Problemləri İnstitutunun, Rusiya Dövlət Geoloji Kəşfiyyat Universitetinin və "Moskva azərbaycanlılarının Milli-Mədəni Muxtariyyəti" regional ictimai təşkilatının birgə təşkilatlığının işbirliyi ilə baş tutan tədbirdə iki ölkənin aparıcı neft-qaz institutlarının və ali məktəblərinin alımları, mütəxəssisleri, tanınmış ictimai xadimlər, eləcə də telebeler iştirak ediblər. Qonaqlar arasında AMEA-nın vitse-prezidenti, akademik İbrahim Quliyev, Neft və Qaz İn-

stutunun baş direktoru, akademik Fəxrəddin Qədirov, Neft və Qaz İnstitutunun icraçı direktoru g.m.e.d., professor Vaqif Qurbanov, Diaspora İş üzrə Dövlət Komitəsinin şöbə müdürünin müavini Əli Baytalov, Azərbaycanın Rusiyadakı səfirliliyinin müşaviri Orxan Hacıyev, SOCAR-in Rusiyadakı nümayəndəliyinin baş direktoru Rüfət Mahmud və başqaları olub.

Rusiya Dövlət Geoloji Kəşfiyyat Universitetinin kafedra müdürü, professor Vaqif Kərimovun moderatorluğu ilə keçirilən konfransı rektor Yuri Panov açıb. Konfransın gedişində Azərbaycanın Rusiyadakı səfiri Polad Bülbüləoglunun, Azərbaycan Respublikası Diaspora İş üzrə Dövlət Komitəsinin sedri Fuad Məradovun, SOCAR prezidenti Rövşən Nəcəfin adından konfrans iştirakçılarına təbrik məktubları oxunub. Rusiya Elmlər Akademiyasının baş elmi katibinin müavini, N.K.Baybakov adına Fondun elmi direktoru, profes-

sor Aleksey Lyubimov, Qubkin adlına Rusiya Dövlət Neft və Qaz Universitetinin professoru Dilican Mirzəyev, "Moskva azərbaycanlılarının Milli-Mədəni Muxtariyyəti" regional ictimai təşkilatının sədrı Bəxtiyar Həsənov, "Moskva azərbaycanlılarının Milli-Mədəni Muxtariyyəti" regional ictimai təşkilatının sədr müavini Həsim Məmmədov və başqaları çıxışlarında quruda və dənizdə neft-qaz yataqlarının geologiyası, keşfiyyati, işlənməsi, qazılması, habelə emalı, nəqli və neft maşınqayırması sahəsində Rusiya və Azərbaycan alımlarının birgə fealiyyətini əhatə edən müxtəlif mövzulardan bəhs edilib.

Konfransın ikinci bölməsi Heydər Əliyev Fonduñun dəstəyi ilə 13 oktyabr 2021-ci il tarixində universitetdə açılmış Fərman Salmanov adına 513 sayılı auditoriyada keçirilib. Tədbir çərçivəsində "Qarabağ" rəqs ansamblının ifasında "Azərbaycan" rəqsini nümayiş etdirilib.

BTEB-in Elmi şurasının Biologiya, aqrar və tibb elmləri üzrə problem şurası ilə birgə icası

AMEA-nın Biologiya və Tibb Elmləri Bölmesinin (BTEB) Elmi şurasının Respublika Elmi Tədqiqatlarının Əlaqələndirilməsi Şurasının Biologiya, aqrar və tibb elmləri üzrə problem şurası ilə birgə icası keçirilib.

Iclasda önce bu yaxılarda vəfat etmiş aqrar elm sahəsində tanınmış alim, AMEA Lənkəran Regional Elmi Mərkəzinin (LREM) keçmiş direktoru, professor Fərman Quliyevin xatirəsi yad edilib.

Elmi şuranın və problem şurasının sədri, AMEA-nın vitse-prezidenti akademik İrədə Hüseynova professor Fərman Quliyevin elmi fealiyyəti haqqında danışır, xatirəsinin

unudulmayacağıını deyib. O, filologiya üzrə fəlsəfe doktoru Mehman Əliyevin LREM-e yeni direktor təyin edildiyini bildirib.

Sonra akademik İrədə Hüseynova toplantı iştirakçılara 29 noyabr 2023-cü il tarixində AMEA-nın Ümumi Yığıncağının keçiriləcəyi barədə məlumat verib. Natiq Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Nizamnaməsi"nin təsdiqi haqqında" 3 noyabr 2023-cü il tarixli Fərmanının əhəmiyyətinə bir dəha diqqət çəkib.

Sonra iclasda 2023-cü ildə elmi müəssisələrin (AR ETN Akademik

Abdulla Qarayev adına Fiziologiya İnstitutu, ETN Genetik Ehtiyatlar İnstitutu, AR ETN Mikrobiologiya İnstitutu, AR ETN Torpaqşunaslıq və Aqrakimya İnstitutu) doktorantura və dissertanturalarına qəbul olunanların dissertasiya mövzularının müzakirəsi aparılıb. Müzakirələrdə AMEA Biologiya və Tibb Elmləri Bölümü Elmi şurasının, RETƏŞ-in Biologiya, aqrar və tibb elmləri üzrə problem şurasının üzvləri, o cümlədən AMEA-nın müxbür üzvləri Zeynal Əkpərov, Pənah Muradov, Novruz Quliyev, aqrar elmləri doktoru Müstafa Mustafayev, eləcə də biologiya elmləri doktorları Aydin Əsgərov, Şakir Qasimov, Dilzare Ağayeva və başqaları iştirak ediblər. Yeni qəbul olan doktorant və dissertantlar, onların elmi rəhbərləri mövzularla bağlı qoyulan sualları cavablandırıblar. Ümumilikdə 15, o cümlədən fəlsəfe doktoru hazırlığı üzrə doktorantura-yə qəbulu bağlı 12, fəlsəfe doktoru hazırlığı üzrə dissertanturaya qəbulu bağlı 3 mövzuya baxılıb, bəzi mövzuların adında düzəlişlər edilmişlər onların hamısı təsdiq edilib.

Direktorun sözlərinə görə, bu istiqamətdə həyata keçirilmiş işlərdən biri də MEK-in Heydər Əliyev və Azərbaycan dövlətliyi şöbəsi tərefində "Heydər Əliyevin aforizmləri" audiодiskinin hazırlanmasıdır: "Burada Ulu Öndərin aforizmları Azərbaycan və ingilis dillərində səsləndirilmişdir".

M.Əliyev qeyd edib ki, MEK-de Ulu Öndərin 100 illiyi çərçivəsində respublika səviyyəli konfrans keçirilmişdir. Noyabrın 28-29-da isə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin hərə olunmuş "Multikultural cəmiyyətdə kitabxanaların rolü" mövzusunda beynəlxalq konfransın keçirilməsi nəzərdə tutulur: "Bu konfransda dünyanın bir çox ölkələrindən 120-yə yaxın alım və mütəxəssisin iştirakı gözlənilir. Konfransda Türkiye Böyük Millet Məclisi (TBMM) Kitabxanasından nümayəndələr, o cümlədən Türkiye və Rusiyadan professor-müəllim heyətləri iştirak edəcəklər". Alim MEK tərefindən "Heydər Əliyev İli"nə töhfə olaraq "Heydər Əliyev 100" təqviminin buraxıldığını da diqqətə çatdırıb. O, Ulu Öndərin ırsını yüksəmkən xəməndən MEK-də təşkil olunan "Heydər Əliyev lektoriyası"nın fealiyyətinin xüsusi önem kəsb etdiyini bildirib. Lektoriyalarda müxtəlif mövzular ətrafında müzakirələrin aparıldığı, Ümummilli Liderin ırsının yüksəldildiyini qeyd edərək, bu lektoriyalarda Heydər Əliyevlə şəxşən görüşmiş şəxslərin, millet vəkillərinin iştirak etdiyini söyləyib.

M.Əliyev onu da bildirib ki, Mərkəzi Elmi Kitabxana tərefindən "Heydər Əliyev İli" çərçivəsində nəşr olunmuş kitabların il ərzində AR Ədliyyə Nazirliyində, Yasamal rayon İcra Hakimiyyətində, Yasamal rayon YAP təşkilatında, eləcə də AMEA-nın Rəyasət Heyeti ndən sərgisi keçirilən.

Direktorun sözlərinə görə, MEK her il olduğu kimi, bu il də orta ümumtehsil məktəbləri ilə əlaqələrinə davam etdirmiş, bir sıra məktəblərdə Ulu Öndərin yadigarlığına hərə edilmişər görüşər keçirilmiş, məktəblərə dahi liderin həyat və fealiyyətinə dair kitablar hədiyyə olunmuşdur. Bundan başqa, MEK tərefindən Türkiyənin paytaxtı Ankara şəhərində "Heydər Əliyev - 100" kitab sərgisi təşkil edilmişdir. MEK-in əməkdaşları Antalyada keçirilən beynəlxalq konfranslarda iştirak etdərək Heydər Əliyev ırsının təbliği istiqamətində çıxışlar etmişdir.

Professor M.Əliyev, həmçinin qeyd edib ki, MEK 2023-cü ildə Türk Dünyası Kitabxanaçılığı Vəqfinə üzv seçilərək Azərbaycandan bu quruma üzv olan ilk kitabxana olmuşdur. Alim Türkiyə səfəri çərçivəsində Türkiyə Böyük Millet Məclisi Kitabxanasının müdürü ilə görüş keçirdiyini, bu kitabxanaya "Heydər Əliyev və parlamentarizm enənələri" kitabının üç cildini hədiyyə etdiyini vurgulayıb.

Bundan başqa, o, görkəmli oftalmoloq, akademik Zərifə xanım Əliyevanın 100 illiyi çərçivəsində kitabxana tərefindən alimin elmi əsərlərinin bibliografiyasının hazırlanlığını və bir sıra əhəmiyyətli tədbirlərin keçirildiyini diqqətə çatdırıb.

Qərbi Azərbaycana qayıda gedən yol

AMEA alımları Naxçıvan Muxtar Respublikasında təşkil olunan "Qərbi Azərbaycana qayıda" festivalı və "Qərbi Azərbaycana qayıda gedən yol" konqresində iştirak ediblər.

Tədbirdə AMEA-nın A.A.Bakıxanov adlı Tarix İnstitutunun Yeni tarix şöbəsinin müdürü, dosent Hacı Həsənovun hemmüəlli fi olduğu "İrəvan şəhərinin XIX-XX əsrin əvvəlləri tarixinə dair" kitabının təqdimatı olub.

Təqdimatda çıxış edən dosentlər Hacı Həsənov, Mübariz Ağalarlı, Aygün Bağırlı, Cəbi Bəhrəmov və başqaları kitabın elmi

AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanası "Heydər Əliyev İli"nə mühüm töhfələr verib

AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasında (MEK) Ulu Öndər Heydər Əliyevin 100 illiyinə hərə olunmuş "Heydər Əliyev İli" çərçivəsində mühüm tədbirlər həyata keçirilib.

Bu barədə MEK-in direktoru, fəlsəfə elmləri doktoru, professor Məmməd Əliyev məlumat verib.

M.Əliyev bildirib ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin müvafiq Sərəncamı ilə 2023-cü ilin "Heydər Əliyev İli" elan edilmesi ilə əlaqədar olaraq AMEA-da da bununla bağlı Tədbirlər Planı hazırlanmışdır. O, "Heydər Əliyev İli"nin Akademiyada tentənələ şəkildə qeyd olunduğu qeyd edərək dahi şəxsiyyətinin Azərbaycan tarixində, milli-siyasi təfəkkürümüzə, dövlətçilik şüurumuzda çox böyük mənə yükü daşıyan fenomen olduğunu bildirib. Direktor Ulu Öndərin ırsının gələcək nəsillərə ötürülməsinin hər bir azərbaycanının borcu olduğunu vurgulayıb.

O, MEK-in AMEA-da "Heydər Əliyev İli" çərçivəsində görülən işlərdə, həyata keçirilən tədbirlərdə yaxından iştirak etdiyini qeyd edib.

"Heydər Əliyevin 100 illiyinə töhfə olaraq gördüyüümüz işlər arasında ilk sıradan dahi şəxsiyyətin, Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin bibliografiyasının hazırlanması dayanır", - deyə M.Əliyev vurgulayıb.

Professor bildirib ki, "Heydər Əliyev İli" ilə əlaqədar olaraq MEK-in Serbest elektron resurslar şöbəsi tərefində Vikipediya açıq ensiklopediyasında 100 məqale yaradılmışdır.

Direktorun sözlərinə görə, bu istiqamətdə həyata keçirilmiş işlərdən biri də MEK-in Heydər Əliyev və Azərbaycan dövlətliyi şöbəsi tərefindən "Heydər Əliyevin aforizmləri" audiōdiskinin hazırlanmasıdır: "Burada Ulu Öndərin aforizmları Azərbaycan və ingilis dillərində səsləndirilmişdir".

M.Əliyev qeyd edib ki, MEK-de Ulu Öndərin 100 illiyi çərçivəsində respublika səviyyəli konfrans keçirilmişdir. Noyabrın 28-29-da isə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin hərə olunmuş "Multikultural cəmiyyətdə kitabxanaların rolü" mövzusunda beynəlxalq konfransın keçirilməsi nəzərdə tutulur: "Bu konfransda dünyanın bir çox ölkələrindən 120-yə yaxın alım və mütəxəssisin iştirakı gözlənilir. Konfransda Türkiye Böyük Millet Məclisi (TBMM) Kitabxanasından nümayəndələr, o cümlədən Türkiye və Rusiyadan professor-müəllim heyətləri iştirak edəcəklər".

Alim MEK tərefindən "Heydər Əliyev İli"nə töhfə olaraq "Heydər Əliyev 100" təqviminin buraxıldığını da diqqətə çatdırıb. O, Ulu Öndərin ırsını yüksəmkən xəməndən MEK-də təşkil olunan "Heydər Əliyev lektoriyası"nın fealiyyətinin xüsusi önem kəsb etdiyini bildirib. Lektoriyalarda müxtəlif mövzular ətrafında müzakirələrin aparıldığı, Ümummilli Liderin ırsının yüksəldildiyini qeyd edərək, bu lektoriyalarda Heydər Əliyevlə şəxşən görüşmiş şəxslərin, millet vəkillərinin iştirak etdiyini söyləyib.

M.Əliyev onu da bildirib ki, Mərkəzi Elmi Kitabxana tərefindən "Heydər Əliyev İli" çərçivəsində nəşr olunmuş kitabların il ərzində AR Ədliyyə Nazirliyində, Yasamal rayon İcra Hakimiyyətində, Yasamal rayon YAP təşkilatında, eləcə də AMEA-nın Rəyasət Heyeti ndən sərgisi keçirilən.

Direktorun sözlərinə görə, MEK her il olduğu kimi, bu il də orta ümumtehsil məktəbləri ilə əlaqələrinə davam etdirmiş, bir sıra məktəblərdə Ulu Öndərin yadigarlığına hərə edilmiş görüşər keçirilmiş, məktəblərə dahi liderin həyat və fealiyyətinə dair kitablar hədiyyə olunmuşdur. Bundan başqa, MEK tərefindən Türkiyənin paytaxtı Ankara şəhərində "Heydər Əliyev - 100" kitab sərgisi təşkil edilmişdir. MEK-in əməkdaşları Antalyada keçirilən beynəlxalq konfranslarda iştirak etdərək Heydər Əliyev ırsının təbliği istiqamətində çıxışlar etmişdir.

Professor M.Əliyev, həmçinin qeyd edib ki, MEK 2023-cü ildə Türk Dünyası Kitabxanaçılığı Vəqfinə üzv seçilərək Azərbaycandan bu quruma üzv olan ilk kitabxana olmuşdur. Alim Türkiyə səfəri çərçivəsində Türkiyə Böyük Millet Məclisi Kitabxanasının müdürü ilə görüş keçirdiyini, bu kitabxanaya "Heydər Əliyev və parlamentarizm enənələri" kitabının üç cildini hədiyyə etdiyini vurgulayıb.

Bundan başqa, o, görkəmli oftalmoloq, akademik Zərifə xanım Əliyevanın 100 illiyi çərçivəsində kitabxana tərefindən alimin elmi əsərlərinin bibliografiyasının hazırlanlığını və bir sıra əhəmiyyətli tədbirlərin keçirildiyini diqqətə çatdırıb.

Əhəmiyyətindən danışaraq, Qərbi Azərbaycana qayıda prosesində sözügedən vəsaitin əsas elmi baza rolu oynayacağını qeyd ediblər. Konqresdə, həmçinin Tarix İnstitutunun dosenti Mübariz Ağalarlı "Rus qaynaqlarına görə Naxçıvan eyaletinin Dərələyəz mahalının etno-demografik vəziyyəti" mövzusunda elmi məruza ilə çıxış edərək, XIX əsrin 30-cu illərində Dərələyəz mahalının etno-demografik durumundan danışır. AMEA-nın əməkdaşları, həmçinin Naxçıvan şəhəri, Ordubad rayonu və Çalxanqala kəndində Qərbi Azərbaycanlılarla bağlı keçirilən görüşlərdə də fəal şəkildə iştirak ediblər.

"Elm və gender mədəniyyəti" mövzusunda dəyirmi masa

Noyabrın 24-da AMEA-nın Əsas binasında AMEA Qadınlar Şurası və AMEA Rəyasət Heyətinin birgə təşkilatçılığı ilə Azərbaycan xalqının Ümummillili Lideri Heydər Əliyevin və görkəmli alim, akademik Zərifə Əliyevanın 100 illik yubileyinə həsr olunmuş "Elm və gender mədəniyyəti" mövzusunda dəyirmi masa keçirilib.

Tədbirdə AMEA-nın və Elm və Təhsil Nazirliyinin institut və təşkilatlarının qadınlar şuralarının sədrleri, eləcə də elmi müəssisələrin əməkdaşları iştirak ediblər.

Əvvəlcə Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni sesləndirilib. Daha sonra Ulu Önder Heydər Əliyev və oftalmoloq alim, akademik Zərifə Əliyevaya həsr olunmuş videoçarx nümayiş olunub.

Tədbiri giriş sözü ilə açan AMEA-nın vitse-prezidenti, akademik İrədə Hüseynova 2023-cü ilin respublikamızda "Heydər Əliyev İli" elan olunması, eləcə də Prezident İlham Əliyevin "Akademik Zərifə Əliyevanın 100 illik yubileyinin qeyd edilməsi haqqında" Sərəncamından irəli gələrək ölkəmizin bütün müəssisələrində Ulu Önder Heydər Əliyevin və görkəmli elm xadimi Zərifə Əliyevanın yubileylərinin geniş şəkildə qeyd olunduğu diqqət çatdırıb.

Bu istiqamətdə AMEA-da həyata keçirilən tədbirlərdən bəhs edən vitse-prezident Akademiymanın Ümumi yığıncağının Ümummillili Lider Heydər Əliyevin 100 illik yubileyine həsr olunmuş Xüsusi iclasının keçirildiyini, eləcə də AMEA Biologiya və Tibb Elmləri Bölməsinin təşkilatçılığı ilə Ulu Önder Heydər Əliyevin və akademik Zərifə Əliyevanın 100 illiyinə həsr olunmuş silsilə tədbirlərin təşkil edildiyini xatırladıb.

Zəngin elmi irsi ilə Azərbaycan oftalmologiyasına mühüm töhfələr vermiş Zərifə Əliyevanın Azərbaycan xalqı qarşısındaki xidmətlərindən danışan akademik İrədə Hüseynova bildirib ki, görkəmli alimin oftalmologiyası müxtəlif sahələr üzrə apardığı tədqiqatlar, elədə etdiyi nailiyetlər və bunların əsasında yaratdığı fundamental əsərlər Azərbaycan tibb elminin parlaq səhifeleridir.

Akademik İrədə Hüseynova 1979-cu ilde Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının Fiziologiya İnstitutunda mehz Zərifə xanımın təşəbbüsü və təşkilatçılığı ilə yaradılmış laboratoriyada az intensiv zəhərli istehsal sahələrində görmə orqanına fizioloji, kli-

rolunun artırılmasına, onların inkişafına və hüquqlarının qorunmasına hər zaman böyük diqqət göstərildiyini vurğulayıb. Ulu Önder Heydər Əliyevin qadınların cəmiyyətin müxtəlif sahələrində feal iştirakinin temin edilməsinə xüsusi önem verdiyini xatırladan alim dahi liderin siyasi hakimiyətə gelişisi ilə qadınların hər sahədə, o cümlədən akademiyanın ictimai və mədəni həyatında feal təmsil olunduqlarını diqqətə çatdırıb.

Akademik Gövhər Baxşəliyeva bu siyasetin ölkə Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirildiyini, ölkə başçısının dövlət qadın siyasetinin daha böyük nailiyyətlərə icrasını təmin etdiyini vurğulayıb.

Akademik Ümummillili Lider Heydər Əliyevin sədaqətli dostu və etibarlı silahdaşı olan Zərifə xanımın elm üçün gözəl tədqiqatçı, övladlarına qayğıkeş ana, sade vətəndaş olduğunu qeyd edib, onun şərəflü ölüm yolu nə hər bir Azərbaycan vətəndaşı, hər bir alim və hekim üçün həyat və mənəviyyat dərsi, müdürülik məktəbi olduğunu bildirib.

Tədbirdə çıxış edən AMEA Qadınlar Şurasının sədri, felsefə elmləri doktoru Rəna Mirzəzadə Azərbaycanda qadın hüquqlarının qorunması, təhlükələnməsi, qadınların dövlət siyasetinin həyata keçirilməsində və qanunların qəbul edilməsində iştirakinin artırılması dövlət siyasetinin ayrılmaz tərkib hissəsi olduğunu bildirib.

O, ölkəmizdə dövlət qadın siyasetinin əsas prinsiplərinin müəyyən edilməsinin və dövlət səviyyəsinə qaldırılmasının Ümummillili Lider Heydər Əliyevin adı ilə bağlı olduğunu vurğulayıb, Ulu Önderin qadınların idarəetmə, qərar qəbuletmə və sosial həyatın bütünlüyünün sahələrində irəli çəkilməsini vacib amil kimi irəli sürdüyüni diqqətə çatdırıb.

İlk dəfə olaraq 1998-ci ilde AMEA-da "Gender tədqiqatı" qrupunun yaradıldığını deyən Şura sədri gender problemləri ilə bağlı ilk konfransın da mehz Akademiyada təşkil olunduğunu diqqət çatdırıb.

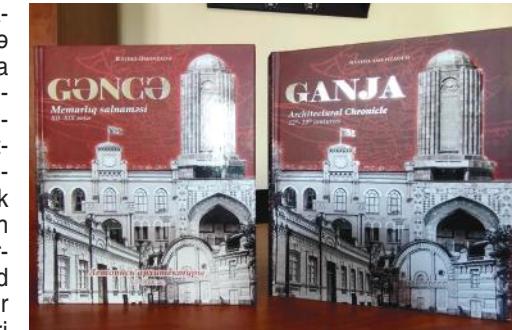
Tədbirdə ictimai elmlər üzrə Problem şurasının sədri, akademik Nərgiz Axundova "Azərbaycan tarixində görkəmli qadınlar", Fizika İnstitutunun Qadınlar Şurasının sədri, AMEA-nın müxbir üzvü Səlimə Mehdiyeva "Heydər Əliyev və Azərbaycan elmi", Qadınlar Şurası idarə Heyətinin üzvü, YAP Veteranlar Şurasının üzvü Zərifə Quliyeva "Heydər Əliyev və Zərifə Əliyeva şəxsiyyətləri xatırılardır", filologiya üzrə felsefə doktoru Şəref Cəlili "Elmdə alim qadın yaddaşı" adlı məruzələ çıxış ediblər.

Həmçinin AMEA-nın vitse-prezidenti xidmətinin elmi katibi, AMEA Rəyasət Heyətinin Qadınlar Şurasının sədri, b.e.d. Tubuxanım Qasimzadənin "Akademik Zərifə Əliyeva: zərif varlıq elmin inkişafında güclü qüvvədir", AMEA-nın Genç Alim və Müətəssisler Şurasının sədri, k.u.f.d. Elmir Babayevin "Elm, təhsil və innovasiya gənc qızlar üçün gələcəyə açılan geniş qapılardır", AR ETN Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunun aparıcı elmi işçisi, b.u.f.d. Taliməye Orucovanın "Heydər Əliyev və biologiya elminin müasir istiqamətlərinin inkişafı" və AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun əməkdaşı İbrahim Yusifoğlunun "Ulu Önder Heydər Əliyev obrazı Azərbaycan poeziyasında" mövzusunda çıxışları dinlənilər.

Çıxışlarda Azərbaycanda idarəetməde qadınların öncə çəkilməsi və gender siyasetinin formalşamasında Ulu Önder Heydər Əliyevin rolü, görkəmli oftalmoloq-alim, akademik Zərifə Əliyevanın Azərbaycan elminin inkişafında yorulmaz fealiyyəti, Prezident İlham Əliyevin gender siyaseti və Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın cəmiyyətdə qadınların rolunun güclənməsi istiqamətdindəki xidmətlərindən bəhs olunub.

Gəncə memarlıq tarixinin öyrənilməsinə sanballı töhfə

Qanzak, Gəncə, Yelizavetpol, Gəncə, Kirovabad, Gəncə... Azərbaycanın sahəsinə görə ikinci və əhali sayına görə üçüncü şəhəri görməli yerləri, memarlıq abidələri, adət-ənənələri və mətbəxi ilə tanınır.

Həmçinin Azərbaycanın dövlətçilik tarixində mühüm yer tutan bir sıra hadisələr də məhz Gəncədə baş verib. Gəncə xanlığının paytaxtı, Yelizavetpol quberniyasının mərkəzi, Şərqi ilk demokratik respublikası olan ADR-in ilk paytaxtı, böyük sərkərdə və dövlət xadımı Cavad xan, dünya şöhrəti şair Nizami Gəncəvi, rübabları ilə məhsurlaşan Məhseti Gəncəvi, Azərbaycan şairi, mütəfəkkiri və maarifçisi Mirzə Şəfi Vazeh, görkəmli bəstəkar Fikret Əmirov, tanınmış geoloq, akademik Mirəli Qasıqay və Azərbaycanın elm, incəsənət və mədəniyyət sahələrinin inkişafına mühüm töhfələr vermiş digər tanınmış şəxsiyyətlərin vətəni - bütün bunlar tarixi adı ilə özünə qaytarılan şəhərimizə aiddir. Bundan əlavə, Gəncədə 1914-cü ilde Müəllimlər seminariyasının açılışı və bu təhsil ocağının müəllim-tələbə heyətinin teşəbbüsü ilə 1924-cü ilde Gəncə Tarix-Diyarşunaslıq Muzeyinin yaradılması, 1927-ci ilde Yakov Qummel tərəfindən Göygölə (Xanlar), Gəncəcəyin ərazisində regionda ilk dəfə olaraq arxeoloji qazıntıların aparılması və s. əhəmiyyətli hadisələri də qeyd etmək mütəqəddir.

Gəncənin multikultural siması haqqında da bir neçə söz demək lazımdır. Məlumdur ki, əsrlər boyu respublikamızın ərazisində müxtəlif etnos və konfessiyaların nümayəndələri yaşayır. Geostrateji mövqeye malik Azərbaycanın tarixi ərazisində şamanlıq, zərdüştlük (atəşpərəstlik), sonralar isə yəhudilik, xristianlıq və islam yayılıb. Tarix boyu Azərbaycan ərazisində yaşayan etnik və dini icmalar arasında möhkəm əlaqələr formalaşıb, heç bir milli, irqi və dini ayri-seçkilik olmayıb.

Qərb və Şərqi mədəniyyətlərinin sintezi daha çox incəsənətin inkişafında özünü birüzbər ibarə, müsəlman Şərqində ilk opera, həmçinin təsviri sənət, müsiqi və memarlıq üzrə peşəkar məktəblər məhz Azərbaycanda yaranıb. Nümunə kimi Bakı, Gəncə, Xaçmaz, Şəmkir və digər şəhərlərdə inşa edilən müxtəlif dirlər aid məbədləri sadalamaq olar. Bu gün də həmin məbədlər İslam mədəniyyətinə aid abidələrlə yanaşı dövlət tərəfindən qorunur və bərpa olunur.

Gəncəyə gəldikdə isə qeyd edək ki, burada məscidler və İslam mədəniyyətinə aid digər dini komplekslər yanaşı turistlərin diqqətini Lüteran kilsəsi (1885), Pravoslav Aleksandr Nevski kilsəsi (1887) və digər abidələr cəlb edir.

Bu yaxınlarda ingilis dilində işıq üzü görmüş AMEA Memarlıq və incəsənət institutunun Memarlıq tarixi və nezəriyyət şöbəsinin müdürü, memarlıq üzrə elmlər doktoru, professor Rayihə Əmənzadənin "Gəncə. Memarlıq salnaməsi. XII-XIX əsrlər" adlı monografiyası məhz bu şəhərin memarlığına həsr edilib. Elmi əsər hələ 2021-ci ilde Azərbaycan və rus dillərində nəşr olunub.

Nəfis poliqrafiyası və tərtibatı, memarlıq sənətinin əsərəngiz nümunələrini əks etdirən şəkillərin çoxluğu ilə seçilən "Gəncə. Memarlıq salnaməsi. XII-XIX əsrlər" kitabında dövlətçilik tarixinin mərhələləri və onlarla paralel formlaşan Gəncənin siması haqqında bəhs olunur.

Ön Asiya meqa-bölgəsinin dünya sivilizasiyasının tarixində rolunu vurğulayan müəllif bildirir ki, "Avropa və Asiyadan qoşlaşğında yerləşən Azərbaycanın geostrateji mövqeyi bir çox bacımdan onun ticari-tranzit və mədəni-ideoloji təmaslarının karakterini müəyyənənədir. Burada mövcud olan məhsuldar torpaqlar, iqlim qurşaqının müxtəlifliyi və landschaftin gözəlliyi, flora və faunanın heyvətəmiz zənginliyi isə Şərqi inkişaf etmiş qədim sivilizasiyaları məcrasında yerli dövlətlərin meydana çıxmاسını şərtləndirir".

Rayihə Əmənzadə orta əsr memarlığının inkişafı, memarlıq məktəblərinin və bədii cərəyanların formalşamasından bəhs edir. Müəllif vurgulayır ki, "Gəncə öz orijinal bütövlüyü ilə yaxşı mühafizə olunmuş şəhərsalma, memarlıq və təbiət kompleksi kimi böyük maraq doğurur".

Monografiyanın birinci fəsli XII-XV əsrləri ehətə edir. Müəllif yazılı mənbələrdən çoxsaylı məlumatlar təqdim edir və arxeoloji tapıntılar haqqında söhbət açır. Kitabın ikinci fəsliндə isə XVI-XIX əsrlərdə şəhərdə aparılan tikinti işlərindən, yeni Səfəvilər imperiyası və Gəncə xanlığı dövründən, habelə ondan sonrakı dövrə, yeni şəhər planlaşdırılmasının həyata keçirildiyi, XIX əsrin 60-ci illərindən başlayaraq isə Gəncənin Yelizavetpol quberniyasının mərkəzinə çevriləməsindən sonrakı illərdə şəhərin memarlığı və infrastruktur haqqında bəhs olunur.

Azərbaycana gələn səyahətçilərin yazılarında, inzibati sənədlərdə, şəhərin xəritə və planlarında öz əksini tapan zəngin materiala əsaslanaraq Rayihə Əmənzadə müdafiə istehkamları, İslam memarlıq abidələri, məhəllələr, yaşayış binaları, məscidlər, məqbərələr, hamam və bazarların memarlıq xüsusiyyətləri haqqında etrafı söhbət açır. Tədqiqat obyektlərindən imamzadə və Cümə-məscidi dini kompleksləri, Qafqazın ən qədim parklarından olan Xan bağıının memarlıq ansamblı, Şah Abbas və Uğurlu xan karvansaraları, Bala Bağban, Ozan, Şahsevənlər, Şərəfxanlı və s. məscidləri və digər abidələri sadalamaq olar.

Beləliklə, Rayihə Əmənzadənin "Gəncə. Memarlıq salnaməsi. XII-XIX əsrlər" adlı monografiyası respublikanın əzəmetli şəhərlərindən birinin inkişaf mərzisidən və mərhələlərindən bəhs edən qıymətli mənbədir. Kitabın ingilis dilində işıq üzü görməsi isə Gəncənin timsalında Azərbaycanın tarixi-mədəni ərsinən beynəlxalq aləmdə təbliğine sanballı töhfədir.

Qeyd edək ki, Rayihə Əmənzadənin üç dildə nəşr edilən "Gəncə. Memarlıq salnaməsi. XII-XIX əsrlər" kitabının təqdimatı IX Bakı Beynəlxalq Kitab Sərgisi çərçivəsində də baş tutub.

**Nəzmin CƏFƏROVA
sənətşünaslıq üzrə felsəfə doktoru**

Yarımkeçiricilər fizikası sahəsində görkəmli alim və elm təşkilatçısı, fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor, Azərbaycan Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Mükafatı laureati Nazim Timur oğlu Məmmədovun 70 yaşı tamam olur.

Tanınmış alim və elm təşkilatçısı

Nazim Timur oğlu Məmmədov 5 noyabr 1953-cü ildə Bakı şəhərində anadan olmuş, burada orta təhsil aldıdan sonra Moskva Polad və Xəlitalər İnstitutuna daxil olaraq 1975-ci ildə həmin İnstitutu yarımkeçiricilər və dielektriklər ixtisası üzrə bitirmişdir. Bakıda Elmi-tədqiqat Tətbiqi Fizika İnstitutunun filialına işləməyə göndərildi. Genc müəxəssis bir ilənən sonra Azərbaycan EA Fizika İnstitutunun istehsalatdan ayrılmamaqla aspiranturasına daxil olmuşdur. O 1980-ci ildə namizədlək, 1990-ci ildə isə doktorluq dissertasiyasını müdafiə etmişdir.

Həmin dövrədə eldə etdiyi yeni elmi nəticələri ilə beynəlxalq elmi ictimaiyyət arasında tanınmışa başlayan Nazim Məmmədov 1994-cü ildə Yaponiyanın Naqoka Texnoloji Universitetinə professor kimi dəvət olunmuş, 1997-ci ildə Yapon Elmi İrliləmə Cəmiyyətinin professor qrantına layiq görülmüşdür. Sonradan, 1998-ci ildə o, burada Osaka Universitetinin Fizika və Elektronika fakültəsində professor kimi 2005-ci ildə qədər çələmiş, elmi-tədqiqatla yanaşı pedaqoji fealiyyət de göstərmışdır.

Bakıda AMEA Fizika İnstitutuna qayidian Nazim müəllim burada Yaponiya ilə birgə layihə esasında yeni ellipsometriya elmi-tədqiqat laboratoriyası təşkil etmiş və 2005-ci ilin sentyabr ayından bu laboratoriyanın rəhbəri təyin edilmişdir. Onun fealiyyəti nəticəsində laboratoriya qısa müddədə çox müasir cihaz və qurğularla təmin olunmuş və laboratoriya da kondensə olunmuş halın fizikası istiqamətində fundamental tədqiqatlar aparılmışdır.

Akademik N.Məmmədov tədqiqatları ilə təcrübə və nəzəri olaraq ilk dəfə bərk cismi elektron sisteminin işçilişinə dielektrik cavabının öyrənilməsinə spektroellipsometrik yanaşımı tətbiq etmiş, aşağılıqlulu bərk cismiñin nüvə sisteminin radioteknikli şüuya reaksiyasını müəyyənləşdirmiş və digər mühüm tədqiqatlar aparılmışdır. Onun rəhbərliyi və birbaşa iştirakı ilə materiyaların yeni kvant hali - antiferromaqnit topoloji izolator yaradılıb tədqiq edilmişdir.

Nazim müəllimin son illərdə Fizika İnstitutunda apardığı tədqiqatlar yüksək qiymətləndirilərək Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 2020-ci il 28 may tarixli sərəncamı ilə ona üç nəfər əməkdaşla birgə "Materiyaların yeni kvant hali - antiferomaqnit topoloji izolator: dizayn əsası elektron xassələri və tətbiq perspektivləri" mövzusunda elmi məqalələr toplusuna görə Dövlət mükafatı verilmişdir.

Həmin işlərdən məhsur "Nature" jurnalında 2019-cu ildə N.Məmmədovun birgə həmmüəlliflərlə dərc olunan "Antiferomaqnit topoloji izolatorun qabaqcından xəbər verilməsi və müşahidəsi" məqəlesi Çin Xalq Respublikasının Pekin şəhərində bu ilin iyul ayında keçirilən "Fundamental Elmlər Beynelxalq Kongres" də tərkibində Nobel mükafatı laureati da olan müsabiqə komissiyası tərəfindən kondensə olunmuş halın fizikası sahəsində son 5 ildə dərc olunan ən yaxşı beynəlxalq elmi məqale dərcəsindən layiq görülmüş və on beş min ABŞ dolları pul mükafatı ilə mükafatlandırılmışdır. Bu, əlbəttə Azərbaycan fizika elminin dəyəri nailiyyyətidir. Bu elmi nailiyyyət Respublikamızı topotronika, spintronika, enerji itkisi olmayan elektronika, kvant kompüterləri üçün materialların yaradılması kimi yüksək reytingli tədqiqatlar sahəsində qabaqcıl ölkələr sırasına çıxarı.

Fizika elminin inkişafında layiqli xidmətlərinə və bu sahədə böyük nailiyyyətlərinə görə N.Məmmədov 2014-cü ildə AMEA-nın müxbir üzvü, 2017-ci ildə həqiqi üzvü seçilmişdir.

Akademik N.Məmmədovun geniş elmi-təşkilatçı fealiyyəti de yerine yetirir. O, 2005-ci ildən təşkil etdiyi Ellipsometriya laboratoriyasının rəhbəridir, 2010-2013-cü illərdə Fizika İnstitutunda xarici əlaqələr və innovasiyalar üzrə direktor müavini, 2013-2021-ci illərdə İnstitutun direktoru, eyni zamanda 2015-2020-ci illərdə AMEA-nın Fizika-Riyaziyyat və Texnika Elmləri Bölüməsinin akademik katibi və AMEA Reyasət Heyətinin üzvü olmuşdur.

Akademik N.Məmmədovun yüksək ixtisaslı elmi kadrların hazırlanmasında da böyük xidmətləri var. N.Məmmədov ekseriyyəti çox nüfuzlu xarici ölkə jurnallarında dərc olunmuş 400-e qədər elmi işin, bir neçə mülliiflik şəhadətnaməsinin, Yaponiyyada qeyd olunmuş 2 patentin mülliifidir. Onun tərəfindən 15-e qədər, Yaponiya, STCU, AMEA-Belarus, AMEA-Fransa, Elmi İnkişafı Fondu və Avropa Komissiya qrantları alınmışdır. O, həmçinin böyük həcmli Pilot layihəsinin əsas təşkilatçısı və iştirakçılarından olmuşdur.

Akademik Nazim Məmmədov elm sahəsində Azərbaycan Respublikasının Dövlət Mükafatı laureatıdır, "Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illiyi", "Bakı Dövlət Universitetinin 100 illiyi (1919-2019)" yubiley medalları və AMEA-nın Fəxri Fərmanı ilə təltif edilmişdir. Türk Dünyası Araştırmaları Beynelxalq EA-nın üzvü seçilmiş, həmin qurumun "Qızıl ildən" medalına layiq görülmüşdür.

Fizika elmine mühüm töhfələr vermiş, Respublikamızda kondensə olunmuş halın fizikası sahəsində müasir elmi istiqamət yaratmış, görkəmli alimi 70 illik şərəflə yubileyi münasibəti ilə təbrik edir, yorulmaz və səmərəli fealiyyətində yeni uğurlar və möhkəm cansağlığı arzulayıraq.

Cavad ABDINOV
akademik
Arif HƏŞİMOV
akademik

Ömrünü elmə həsr etmiş alim

2023-cü il dekabr ayının 3-da tanınmış kimyaçı alim, Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü, kimya elmləri doktoru, professor, Əməkdar elm xadimi Zülfüqar Hüseynqul oğlu Zülfüqarovun analomlarının 110 il tamam olur.

Zülfüqar Zülfüqarov 3 dekabr 1913-cü ildə Şəki şəhərində doğulmuşdur. Onun əsası, məktəb illeri və gənciliyi Şəkidən keçmişdir.

1931-ci ildə Şəki təcrübə nümunə məktəbini bitirdikdən sonra Z.H.Zülfüqarov Azərbaycan Sənaye İnstitutuna qəbul olunmuşdur. İnstitutu 1936-ci ildə diplom işini əla qiymətlər müraciət edərək bitirmiş, təyinatla Bakı neftayıcı zavoduna işə göndərilmişdir. Zavodda yüksək əmək göstəriciləri qazanaraq, ölkədə yeni doğulmaqla olan Staxanov hərəkatına qoşulmuş "Staxanovç" adını qazanmışdır. 1939-cu ildə istehsalatdan ayrılmamaqla SSRİ Elmlər Akademiyasının Azərbaycan filialının nəzdində fiziki-kimya ixtisası üzrə aspiranturağa daxil olmuşdur.

1941-ci il 8 iyulda Z.H.Zülfüqarov "Gillerin feallaşdırılması prosesində fiziki-kimyə hadisələrin və gillerin ağardıcı xassələrinin tədqiqi" mövzusuna həsr edilmiş dissertasiya işini Azərbaycan Dövlət Universitetinin Elmi şurasında müvəffəqiyətə müraciət edir. Kimya elmləri namizədi elmi dərəcəsi ona Azərbaycan Dövlət Universitetinin Elmi şurasının qərarına əsasən verilir və Büyüyən Vətən mühərribəsi qurtardıdan sonra SSRİ-nin Alı Testəsiyə Komissiyasının qərarı ilə təsdiq edilir.

Vətən mühərribəsinin başlanması ilə Z.H.Zülfüqarov Sovet Ordusu sıralarına leytenant rütubəsində seferber olunur və ordu da 1943-cü ilden batalyon kimyəvi qulluq reisi vəzifəsində işləyir, ştab nəzdində partiya təşkilatının katibi seçilir.

Z.H.Zülfüqarov 1945-ci ilin oktyabr ayında ordudan qayıtdıqdan sonra Azərbaycan EA-nın Kimya İnstitutunda işə başlamış, mühərribə sabəbindən dayandırılmış elmi fealiyyətini davam etdirmişdir. 1950-ci ilin mayında Azərbaycan EA-nın Kimya İnstitutunun fiziki-kimya laboratoriyasının elmi rəhbəri seçilmişdir. O, təbii və sintetik silikatların sintez əsaslarında, fiziki kimyəvi, adsorbsiya və katalitik xassələrin və Azərbaycanın yerli bentonit gillerinin, seoltlərin xassələrinin karbohidrogenlərin müxtəlif kimyəvi çevrilmə reaksiyalarında tədqiqat işlərini davam etdirmişdir. Əldə edilmiş elmi nailiyyyətləri onların praktik əhəmiyyətini elmi cəhətdən əsaslaşdırılmış, onları qiymətli və perspektiv katalizatorlar və adsorbentlər kimi tanıtmış, elmi və praktiki təsviyələr işləmişdir. Bu sahələrdə alimin elde etdiyi nəticələrin neft emalı və neft-kimya sənayesində və başqa sahələrdə böyük praktik əhəmiyyətinin olması Azərbaycanın EA-nın Kimya İnstitutunun Elmi Şurasının qərarı ilə təsdiq edilmişdir.

1950-ci ildə ona böyük elmi işi elmi adı verilmişdir. Həmin ildə Z.H.Zülfüqarov SSRİ EA-nın doktoranturasına qəbul edilmiş, 1957-ci ildə eksperiment işlərini başa vuraraq "Neft məhsullarının təmizlənməsi və krekininqdə tətbiq edilən təbii və sintetik metalsilikat kontaktlarının fiziki-kimyəvi tədqiqi" mövzusuna həsr etmiş olduğu kimya elmləri doktoru elmi dərəcəsini almışdır. 1959-cu ildə ona professor elmi adı verilmişdir.

Z.H.Zülfüqarov özünü həssas və işdə yorulmaz eksperimentator, mürəkkəb oksid katalizatorları səthində gedən kimyevi hadisələri öyrənən istedadlı, işguzzar və zəhmətsevər alım olduğunu təsdiq etmiş, əldə etdiyi nəzəri və təcrubi nəticələrinin ümumiyyətindən istedadlı, onları sanballı monoqrafiya və məqalələrindən çap etmişdir. Alimin əsərləri ölkəmizdə və onun xaricində görkəmli kimyaçı alımlar tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir.

Z.H.Zülfüqarov özünü həssas və işdə yorulmaz eksperimentator, mürəkkəb oksid katalizatorları səthində gedən kimyevi hadisələri öyrənən istedadlı, işguzzar və zəhmətsevər alım olduğunu təsdiq etmiş, əldə etdiyi nəzəri və təcrubi nəticələrinin ümumiyyətindən istedadlı, onları sanballı monoqrafiya və məqalələrindən çap etmişdir. Alimin əsərləri ölkəmizdə və onun xaricində görkəmli kimyaçı alımlar tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir. Məşhur kimyaçı alim Azərbaycan EA-nın prezidenti, akademik Y.H.Məmmədəliyev Z.H.Zülfüqarovun elmi nailiyyyətləri nişanın yüksək qiymətləndirilərək, Azərbaycan EA-nın nəşriyyatında çapdan çıxmış monoqrafiyanın Amerika Birleşmiş Ştatlarının elmi kitabxanalarına göndərildi. Haqqında göstəriş vermişdir. Bununla o, Azərbaycan kimya elminin nəşriyyatında çapdan çıxmış monoqrafiyanın Amerika Birleşmiş Ştatlarının elmi kitabxanalarına göndərildi. Haqqında göstəriş vermişdir.

Sonrakı tədqiqatlarda Z.H.Zülfüqarov bu sahədə axtarışlarını davam etdirmiş, diqqətini müasir kompleks metodlardan istifadə etdərək, mineralların xassələrinin yeni kimyevi və fiziki kimyevi əsaslılarla öyrənilməsinə, müxtəlif mənşəli bentonit tipli gillerin tətbiqi əhəmiyyətinin aşkar edilməsinə və bu sahədə axtarışlarının təsdiq edilməsinə yönəltmişdir.

Z.H.Zülfüqarov əsərlərinin ilk sistematik nəşrine müharibədən qayıtdıqdan sonra, 1946-ci ildə başlamışdır ki, bu da onun

ölkə və respublikanın aparıcı alımları sıralarında geniş tanınmasına və nüfuz qazanmasına себəb olmuşdur. Sonrakı fealiyyətində Z.H.Zülfüqarov aktual əhəmiyyətini təmin etmək üçün xüsusi dəqiqət işlərini aparılmış, təşkili və onların icrasını yüksək seviyyədə təmin etmək üçün xüsusi dəqiqət işlərini aparılmışdır. O, hemçinin elmi tədqiqat işlərinin müasir, yüksək seviyyədə aparılması üçün laboratoriyanın texniki təchizatına, müasir qurğular və avadanlıqla təmin edilməsinə, qurğular idarə edən kadrların texniki və elmi seviyəsinin yüksək olmasına böyük əhəmiyyət verirdi.

1957-ci ildə çap edilmiş "Azərbaycan SSR bentonit gillerinin və qumbrinin fiziki-kimyə xassələrinin və ağardıcı qabiliyyətinin tədqiqi" adlı monoqrafiyada müəllifin 1939-cu ildə başlamış tədqiqat işlərini cəmlənmiş, alimin şəxsi müşahidine və mülahizələrinin nəticələri, feallaşdırılmış gil nümunələrinin zavod - turşu yağılarının təmizlənmə prosesində ağardıcı qabiliyyəti və rəhbərlik tətbiqi fiziki-kimya laboratoriyanın əməkdaşları və birlikdən tədqiqat işlərinin müasir, yüksək seviyyədə aparılması üçün laboratoriyanın texniki təchizatına, müasir qurğular və avadanlıqla təmin edilməsinə, qurğular idarə edən kadrların texniki və elmi seviyəsinin yüksək olmasına böyük əhəmiyyət vermişdir.

Z.H.Zülfüqarov 1971-1983-cü illərdə

Azərbaycan SSR EA-nın Qeyri-üzvi və Fiziki Kimya İnstitutuna rehberlik etdiyi dövrədə tədqiqatçıların elmi istiqamətini müəyyənledirmiş və bir çox yeni elmi mənzövər təklif etmiş, 65-dən artıq mülliiflik şəhadətnaməsi ilə əldə etdiyi tədqiqat işlərini təqdim etmişdir. Katalizatorların hazırlanması şəraitindən və kimyevi xassələrin hazırlanması üçün böyük əhəmiyyətə malikdir. Bu sahədə axtarışlar alının sonrakı işlərində də davam etdirilmişdir. Katalizatorların alınıma şəraitini işləmiş, katalizatorların sintezi sahəsində əldə etdiyi neticələr ümumiyyətini təsdiq etmişdir.

Katalizatorların zol-hidrogellerin hazırlanma şəraitindən və kimyevi tərkibindən asılı olaraq fiziki və kimyevi xassələrin təsiri öyrənilmiş, səth quruluşu optimal olan katalizatorların hazırlanması və feal katalizatorların alınıma şəraitini işləmiş, katalizatorların sintezi sahəsində əldə etdiyi neticələr ümumiyyətini təsdiq etmişdir. Katalizatorların feallığını təsdiq etmək üçün əsaslı tətbiq edilmişdir. Feal katalizatorların işlənməsinin nəzəri əsasları fundamental elmi bazanın yaranması üçün böyük əhəmiyyətə malikdir. Bu sahədə axtarışlar alının sonrakı işlərində də davam etdirilmişdir. Katalizatorların alımməziumsilikat, maqneziumsilikat və digər silikat tipli dayışıcıların müxtəlif əsillərdən - birlikdə çökürmə, modifikasiya əsillərdən tətbiq edərək, katalizatorların alınması, onların feallığının müxtəlif reaksiyalarda yoxlanması və müxtəlif müasir fiziki və kimyevi əsillərdən istifadə edərək xassələrin spetroskopiya, rentgen, qravitemqrafiya, xromatoqrafiya, BET və başqa əsillərlərə oyndanmışdır.

Z.H.Zülfüqarov 1971-1983-cü illərdə

Azərbaycan SSR EA-nın Qeyri-üzvi və Fiziki Kimya İnstitutuna rehberlik etdiyi dövrədə tədqiqatçıların elmi istiqamətini müəyyənledirmiş və bir çox yeni elmi mənzövər təklif etmiş, 65-dən artıq mülliiflik şəhadətnaməsi ilə əldə etdiyi tədqiqat işlərini təqdim etmişdir.

Uzun illər Z.H.Zülfüqarov 1971-1983-cü illərdə Azərbaycan Kimya İnstitutuna rehberlik etdiyi dövrədə tədqiqatçıların elmi istiqamətini müəyyənledirmiş və bir çox yeni elmi mənzövər təklif etmişdir. Z.H.Zülfüqarov 1971-1983-cü illərdə Azərbaycan Kimya İnstitutuna rehberlik etdiyi dövrədə tədqiqatçıların elmi istiqamətini müəyyənledirmiş və bir çox yeni elmi mənzövər təklif etmişdir.

Z.H.Zülfüqarov 1971-1983-cü illərdə Azərbaycan Kimya İnstitutuna rehberlik etdiyi dövrədə tədqiqatçıların elmi istiqamətini müəyyənledirmiş və

Приоритеты неизменны

Ежегодное Общее собрание НАНА - это всегда событие исключительной важности

Современность требует нацеленности на реформы, которые должны пронизывать все сферы производства и жизнедеятельности государства и общества. Такое реформаторство многое ожидает от науки, внедрение в нее прорывных информационных, когнитивных и управленческих технологий, повышения эффективности в работе научных кадров, а потом и использования этих прогрессивных технологий в других сферах экономики, образования, военного дела и т.д.

Начиная с первых лет независимости и по сегодняшний день, в рамках Национальной академии наук Азербайджана регулярно принимаются меры по реструктуризации институтов, отделов и лабораторий, а также формированию новых научно-исследовательских единиц. Именно совершенствование структурных реформ и оптимизация управления стало одной из главных тем Общего собрания НАНА, которое завершилось вчера в здании Президиума Академии наук.

На качественно новом этапе

Об успехах и задачах на дальнейшую перспективу в своей вступительной речи рассказал президент НАНА академик Иса Габиббейли. Он отметил, что в результате государственной политики, проводимой главой нашего государства Ильхамом Алиевым, Азербайджан приобрел большой авторитет в регионе и в мире, вышел на качественно новый этап своего социально-экономического развития. "В настоящее время, - отметил он, - ядром государственной идеологии, служащей реализации новой модели социально-экономического развития, является построение общества знаний на основе модели интеллектуального развития, совершенствование интеллектуальной собственности, поддерживающей инновации".

Руководитель главного научного ведомства страны, построивший свое выступление на нескольких главных аспектах (процессы обновления в НАНА, структурные реформы, реорганизация научных исследований, электронное движение и представительство в международных научных структурах), отметил, что сейчас развитие науки рассматривается в качестве одной из основных стратегических целей в государственных программах развития, официальных документах, охватывающих период до 2030 года, и в течение намеченного периода планируется расширение исследований по различным направлениям науки.

Основа - четкие аспекты

Кроме того, в планах - привлечение современно и творчески мыслящей молодежи к научным исследованиям, создание механизма конкурентного и целевого финансирования научных исследований, коммерциализация технологий, достижение их приоритета в инновационном развитии.

Напомним, что в соответствии с государственной политикой, начиная с конца 2022 года в НАНА были начаты реформы, направленные на повышение роли академии (состоящей в настоящее время в основном из научных учреждений общественного и гуманитарного профиля), в осуществлении идеологической и культурно-духовной политики государства, в повышении осведомленности об этногенезе, археологии, этнографии, языке азербайджанского народа, его фольклоре, литературе, материальных и нематериальных памятниках культуры, древних рукописях, культуре, искусстве, национально-архитектурных школах, истории и т.д.

Отметим, что ежегодное Общее собрание НАНА - это всегда событие исключительной важности, и потому готовится к нему загадка, определяя структуру самой системы мероприятия.

Так, нынешнее заседание имело несколько четких аспектов. Это, разумеется, деятельность ученых НАНА, посвященная исследованиям бессменной роли общенационального лидера азербайджанского народа Гейдара Алиева, Великому Возвращению (Западный Азербайджан), построение международных научных связей на новых идеологических основах, в частности, укрепление связей с тюркоязычными странами и их научными учреждениями, обеспечение членства Академии наук в авторитетных международных организациях, определение оптимальных структурных моделей между научными направлениями и исследовательскими учреждениями.

В соответствии с тематикой

Как безусловный успех оценивают наши ученые принятие НАНА в официальные члены Ассоциации академий и обществ науки Азии (Aassa), Евразийского союза университетов (Euras) и международного научного совета, а академическое издательство "Elm" - в члены Европейской ассоциации научных редакторов.

Дальнейшему расширению научных связей способствовали и документы, подписанные с академиями наук Болгарии, Казахстана, Хорватии, университетами Узбекистана.

Известно, что одним из важнейших приоритетов государственной политики является концепция возвращения в Западный Азербайджан. Эта государственная политика, наряду со всеми другими структурами, определяет ряд новых задач перед азербайджанской наукой. Поэтому для реализации в академии комплексных мер, соответствующих этой тематике, Координационный совет подготовил План мероприятий, в связи с чем в структуре некоторых институтов НАНА произошли изменения, появились новые отделы - фольклора, истории Западного Азербайджана, а в Институте языкоизложения - отдел топонимики, ученые которого занимаются изучением топонимов этого уникального края.

17 ноября в НАНА состоялась международная конференция "Уроки пути, ведущего к Нобелевской премии: мифы, реалии, успехи и вызовы", на которой шла речь о выявлении трудностей и препятствий, стоящих на пути к ней, а также стимулировании наших ученых и писателей для ее получения.

Разрушая стереотипы

По словам академика Габиббейли, из-за стереотипов, связанных с получением Нобелевской премии, многие наши ученые считают ее недостигаемой. "Наша цель - разрушить эти мифы и стереотипы, устранив связанную с премией эйфорию. Мы должны сделать выводы, внимательно изучить мировую практику и развивать нашу науку в соответствующем русле".

А пока ученые ограничились тем, что выбрали в почетные члены НАНА лауреата Нобелевской премии Азиза Санджара - признанного на мировом уровне американского исследователя-биохимика.

Собственно, и наши исследователи могут похвастаться определенными успехами на международном научном поприще. К примеру, научные журналы НАНА обеспечены цифровым индексатором объектов (DOI), сайты этих изданий приведены в соответствие с международными стандартами, научная периодика академии включена в авторитетные международные реестры научометрических электронных баз данных, организован их регулярный мониторинг деятельности.

Кроме того, проведена важная работа по включению научных журналов НАНА в реестр электронной базы данных DergiPark центра ULAKBIM при TÜBITAK, Google Scholar, ORCID, Academiya.edu, ResearchGate и т. д.

На службе
всего человечества

стр. 10 ⇨

Топонимы -
это не память
отдельных людей

стр. 11 ⇨

С позиций
научных критериев

стр. 11 ⇨

Science
Made Simple:
What Is Cosmology?

стр. 12 ⇨

На службе всего человечества

В НАНА состоялась международная конференция "Уроки пути, ведущего к Нобелевской премии: мифы, реалии, успехи и вызовы"

При организации Президиума Национальной академии наук Азербайджана состоялась международная научная конференция "Уроки пути, ведущего к Нобелевской премии: мифы, реалии, успехи и вызовы".

На мероприятии со вступительной речью на тему "Нобели и Нобелевская премия: мировая практика, реалии Азербайджана и предстоящие задачи" выступил президент НАНА, академик Иса Габибейли.

Сказав, что уже более века Нобелевская премия сохраняет за собой звание самой престижной премии мира, академик добавил, что основной целью проведения конференции является изучение мировой практики, связанной с Нобелевской премией, выявление трудностей и препятствий, стоящих на пути к премии, и причин психологической эйфории, успехов и призывов, а также агитация наших ученых и писателей в соответствующем русле.

Развивая духовные богатства

Академик Иса Габибейли сообщил, что Нобелевская премия была учреждена в соответствии с завещанием Альфреда Нобеля и направлена на службу всему человечеству, и подчеркнул, что братья Нобель зарубаты свой капитал не посредством расширения передешего к ним наследства, а благодаря научно-интеллектуальному мышлению, путем претворения в жизнь научно-идеи, имеющих общемировое значение. Академик отметил, что неудачи, связанные со строительством Панамского канала и взрывом принадлежавшего им завода близ Стокгольма, не сломили дух Альфреда Нобеля, впоследствии были изобретены нитроглицерин, динамит, определен состав бездымного пороха и т.д. "Другой важной причиной успехов братьев Нобель и Нобелевской премии, - продолжил академик Иса Габибейли, - является то, что они направили все силы на развитие научно-интеллектуального потенциала человечества. Учрежден Нобелевскую премию, семья Нобелей направила свои капиталы на развитие духовного богатства человечества и заложила путь к будущим великим открытиям и изобретениям".

Сказав, что, согласно ряду источников, 12-17, а может, и несколько больший процент капитала Нобелей был сформирован за счет азербайджанской нефти, руководитель НАНА добавил, что многие наши соотечественники неоднократно выражали недовольство тем, что Нобелевская премия не присуждалась пред-

тавителям Азербайджана, а народный поэт Мамед Араз даже написал стихотворение по этому поводу.

Разрушить мифы и стереотипы

Академик Иса Габибейли сообщил, что из-за стереотипов, связанных с получением Нобелевской премии, многие наши учёные считают ее недосягаемой: "Наша цель - разрушить эти мифы и стереотипы, устранить связанную с премией эйфорию. Мы должны сделать выводы из уроков пути, ведущего к Нобелевской премии, внимательно изучить мировую практику и развивать нашу науку в соответствующем русле".

Руководитель НАНА отметил, что в 1940 году на получение Нобелевской премии была выдвинута кандидатура доктора медицинских наук Соны Рагимовой-Велихан, однако в годы Второй мировой войны вручение премии было приостановлено: "Позже за изобретение высококтанового бензина на получение премии была выдвинута кандидатура академика Юсифа Мамедалиева, однако после безосновательных претензий представленных в руководстве СССР Анастаса Микояна и маршала Баграмяну этому воспрепятствовали руководящие лица Советского Союза. Так же есть сведения, что на получение Нобелевской премии была выдвинута кандидатура академика Мустафы Топчубашева за достижения в сфере полевой медицины. А в современный период в 2012 году регистрация прошла кандидатура народного писателя Кямала Абдуллы за произведение "Неполная рукопись". Были и другие инициативы. В целом, за все время существования премии, начиная с 1901 года, на получение этой высокой награды от Азербайджана претендовали около 10-ти кандидатур".

Подчеркнув, что в последние годы, за исключением наград по литературе и премии мира, Нобелевской премии по физике, химии, физиологии и медицине удостаиваются ре-

зультаты коллективного труда и мультидисциплинарных исследований, академик Иса Габибейли добавил, что и в Азербайджане необходимо перенять этот опыт.

English - на академическом уровне

Руководитель НАНА сообщил, что темы и проблемы, за решение которых вручается Нобелевская премия, составляют современные приоритеты мировой науки, и Академия наук, наши учёные должны следить за этими тенденциями и развивать науку в данном направлении.

Сказав, что следя пути, заложенному общенациональным лидером Гейдаром Алиевым, Азербайджан под руководством Президента Ильхама Алиева переживает сегодня период расцвета, академик Иса Габибейли добавил, что наши учёные продолжат поддерживать дальнейшее инновационное развитие Республики, а шаги в направлении интеграции отечественной науки в мировую будут расширяться и вперед. Отмечалось, что путем разрушения существующих годами мифов и стереотипов, устаревших методов в науке, а также следя приоритетам мировой науки и реалиям страны, можно добиться значительных результатов. Академик также положительно оценил присутствие на международной научной конференции, посвященной Нобелевской премии, большого числа молодых учёных НАНА.

Затем был продемонстрирован фильм, посвященный семье Нобелей и Нобелевской премии.

В своем выступлении после показа фильма секретарь Союза писателей Азербайджана, народный писатель Чингиз Абдуллаев отметил, что 90 процентов произведений, которые получают Нобелевскую премию, написаны или переведены на английский язык. Он подчеркнул, что для популяризации кандидатов

из Азербайджана в мире и выдвижения их на получение Нобелевской премии важным условием является перевод их трудов на английский язык на академическом уровне.

Реалии и различные взгляды

Говоря о справедливой борьбе и полном восстановлении суворинета Азербайджана, Чингиз Абдуллаев сообщил, что в ходе Отечественной войны и антитerrorистических мероприятий наша героическая армия под руководством победоносного Верховного главнокомандующего положила конец оккупации, не причинив вреда ни одному гражданскому лицу, детям, женщинам и старикам, вела справедливую войну на поле боя, и, учитывая эту гуманистическую позицию, предложил выдвинуть кандидатуру Президента Ильхама Алиева на получение Нобелевской премии мира.

Далее генеральный директор Института истории А.А.Бакиханова НАНА профессор Керим Шукюров выступил с докладом "Деятельность братьев Нобель в Азербайджане и нефтяные доходы", директор Института нефттехнических процессов Министерства науки и образования, академик Вагиф Аббасов - с докладом "Нобелевская премия: правила и различные подходы", заведующий отделом Кабинета министров Азербайджанской Республики профессор Эльшан Гаджизаде - с докладом "Нобелевская премия: курьезно-одиозные случаи и современные подходы" и депутат Милли Меджлиса Этебар Алиев - с докладом "Нобелевская премия: реалии и различные взгляды".

В своих выступлениях депутат Милли Меджлиса Самед Сейдов и руководитель Национальной академической сети и информационного центра (ULAKB?M) Совета по научно-технологическим исследованиям Турции (T?B?TAK) Мехмет Мират Сатоглу рассказали о значении международной научной конференции и поделились своими мыслями.

Во второй части международной конференции были заслушаны доклады и.о. первого вице-президента НАНА, академика Арифа Гашимова на тему "Нобелевские премии по физике: соискатели и лауреаты", вице-президента НАНА, академика Дильгама Тагиева - на тему "Нобелевские премии по химии и отбор среди кандидатов. Взгляд Нобелевского комитета", вице-президента НАНА, академика Ирады Гусейновой - на тему "Открытия и основные сферы научной деятельности лауреатов Нобелевской премии по физиологии и медицинским наукам" и ректора Азербайджанского государственного экономического университета, профессора Адалата Мурадова - на тему "Приоритеты и успехи Нобелевского комитета в сфере экономики".

Отношение должно быть творческим

Затем выступил доктор исторических наук Бейбала Алекскеров, который занимал должность вице-президента Международного информационного нобелевского центра по странам СНГ.

Помимо этого, на мероприятии были заслушаны видеобращения представителя Азербайджана в МАГАТЭ Бахтияра Сираджева и лауреата Нобелевской премии мира Мухаммада Юнуса, а также зачитано письмо в НАНА лауреата Нобелевской премии Азиза Санджара.

В заключение выступил президент НАНА, академик Иса Габибейли. Подчеркнув значимость международной научной конференции "Уроки пути, ведущего к Нобелевской премии: мифы, реалии, успехи и вызовы", академик отметил, что необходимо изучить опыт и уроки пути, ведущего к Нобелевской премии, и творчески относиться к самому процессу. Академик сообщил, что материалы конференции будут выпущены в свет в издательстве "Элм".

Сказав, что благодаря деятельности главы государства в течение последних 20-ти лет Азербайджан развивается во всех сферах, одержаны великие исторические победы, Президент Ильхам Алиев вносит весомый вклад в движение международной безопасности, сотрудничества и мира, академик Иса Габибейли добавил, что наивысшей наградой главы государства является непоколебимое доверие, единство и солидарность его народа, и самым большим желанием нашего народа, в том числе и коллектива Академии наук, является получение главой нашего государства высших международных наград.

Сотрудничество для устойчивого развития

Коллектив НАНА посетил выставку, организованную по случаю 25-летия создания SPECA

25 ноября президент НАНА академик Иса Габибейли, члены Президиума НАНА, заведующие отделами аппарата Президиума и представители научных учреждений и организаций Академии наук посетили в Бакинском Экспо-центре выставку под названием "Выставка стран SPECA: региональное сотрудничество для устойчивого развития", которая проходит по специальной инициативе Азербайджана в рамках Недели SPECA - Специальной программы ООН для экономик стран Центральной Азии.

Коллектив НАНА ознакомился со стенками выставки, организованной в честь 25-летия создания SPECA. Гостям рассказали о выставленной продукции и оборудовании.

Сотрудничество - по восходящей

Особенного расцвета двусторонние связи азербайджанских и казахских ученых достигли в годы независимости

Президент НАНА академик Иса Габибейли встретился с директором Института истории и этнологии имени Чокана Валиханова Комитета науки Министерства науки и высшего образования Республики Казахстан (КН МНВО РК) членом НАН РК Зиябеком Кабульдиновым.

Двусторонние связи между двумя странами развиваются по восходящей во всех сферах, в том числе и в области

науки, а особенного расцвета они достигли в годы независимости.

Коснувшись Договора о сотрудничестве между Институтом истории НАНА и Институтом истории и этнологии КН МНВО РК, стороны сошлись на необходимости проведения совместных исследований по истории и этнографии наших народов, а также организации совместных конференций и подготовки монографий.

Топонимы - это не память отдельных людей

В НАНА состоялась республиканская научная конференция "Топонимы Западного Азербайджана"

23 ноября в главном здании НАНА при организации Института языкоznания имени Насими состоялась республиканская научная конференция "Топонимы Западного Азербайджана".

Открыв мероприятие вступительным словом, президент НАНА академик Иса Габибейли напомнил, что во время встречи с группой представителей интеллигии Западного Азербайджана Президент Азербайджанской Республики Ильхам Алиев дал ряд поручений, направленных на проведение исследований по истории последних 200 лет, связанных с судьбой азербайджанского населения, подвергшегося депортации и геноциду в Западном Азербайджане, и подготовку Концепции возвращения в Западный Азербайджан.

Руководитель НАНА сообщил, что в данном направлении в 2023 году в соответствующих структурах, особенно занятых в сфере науки, образования и культуры, проделана значительная работа и реализованы широкомасштабные мероприятия.

Определены основные направления

Кроме того, академик Габибейли отметил, что Община Западного Азербайджана поднимает многие важные вопросы для рассмотрения в различных международных организациях, до сведения мировой общественности доводятся факты, связанные с переселением армян в Западный Азербайджан и насилиственным изгнанием азербайджанцев с этих земель с начала XX века.

Говоря о работах, проделанных в связи с Западным Азербайджаном в научных учреждениях НАНА, академик Иса Габибейли сообщил, что по постановлению

Президиума НАНА от 29 декабря 2022 года в Институте истории имени А.Бакиханова был создан отдел истории Западного Азербайджана, в Институте фольклора - отдел фольклора Западного Азербайджана, а в Институте языкоznания имени Насими - отдел топонимики. По словам академика, для обобщения и координации фундаментальных исследований в НАНА создан Координационный совет по исследованиям, связанным с Западным Азербайджаном. На проведенных до сих пор заседаниях совета были обсуждены проведенные исследования и определены основные направления будущих изысканий.

Президент НАНА добавил, что работы, которые ведутся в нашей стране в данном направлении, встретили серьезное беспокойство в Армении: в материалах, которые нашли отражение в печати этой страны, говорилось, что мероприятия, реализуемые в Азербайджане в связи с Западным Азербайджаном, представляют большую угрозу для Армении.

Расширяя важные исследования

Сказав, что при участии ученых НАНА подготовлен словарь "Энциклопедия Западного Азербайджана", академик Иса Габибейли сообщил, что созданная в связи с этим группа работает сейчас над усовершенствованной версией этого словаря, и работы планируется завершить до конца 2023 года.

Академик Иса Габибейли подчеркнул, что в данном направлении в НАНА также предусмотрено осуществление таких мероприятий, как собирание карт, связанных с Западным Азербайджаном, проведение отделом истории Западного Азербайджана Института истории общественного слушания в редакции газеты "Халг", подготовка многотомной антологии

фольклора Западного Азербайджана, освещение учеными на республиканских и международных конференциях фактов о Западном Азербайджане и т.д.

Руководитель НАНА сообщил, что сегодняшняя конференция является одним из значимых мероприятий, которые проходят в Академии наук в рамках Концепции возвращения в Западный Азербайджан. А в заключение своего выступления он выразил уверенность, что республиканская конференция, посвященная актуальной научной проблеме, приведет к расширению исследований, связанных с Западным Азербайджаном - и не только в Институте языкоznания, но и в других научно-исследовательских учреждениях НАНА.

История народа, зеркало памяти

Далее в своем выступлении директор Института языкоznания имени Насими НАНА профессор Надир Мамедли отметил, что работы, которые ведутся в отделе топонимики института в связи с Западным Азербайджаном, успешно продолжаются. Сказав, что топонимика является наукой, находящейся на стыке географии, лингвистики, истории и т.д., ученый подчеркнул, что топонимы - это не память отдельных людей, а общественный продукт. Директор института продолжил: "Топонимы - это история народа, зеркало памяти, этническая культура народа. В истории не было ни одного события, которое не нашло бы своего отражения в топонимах, не осталось бы в памяти в виде названия. Поэтому армяне, хорошо знающие значение топонимов, не только депортировали наш народ, но и стремились уничтожить азербайджанские топонимы, чтобы стереть следы его проживания на этих землях".

Отметив, что топонимы Гейчи имеют тюркское происхождение, профессор Надир Мамедли добавил, что и в советские годы, и в период независимости азербайджанские ученые реализовали множество важных и полезных мероприятий, связанных с исследованием топонимов.

Затем были прослушаны доклады профессора Саильы Садыговой ("Древние топонимы Гейчинского махала"), профессора Ильхама Таирова ("Семантическая структура топонимов Западного Азербайджана"), профессора Исмаила Мамедли ("Этнотопонимы Гейчинского махала"), доктора философии по филологии, доцента Кифаят Имамгулиевой ("Депортация западных азербайджанцев: диалекты и топонимы") и доктора философии по филологии, доцента Эльчина Исмайлова ("По следам топонимов Западного Азербайджана").

Перед лицом ограничений

В Барселоне (Испания) состоялся международный семинар Королевской испанской академии экономики и финансов (RACEF) на тему "Голос экономической науки перед лицом ограничений жизни на планете".

На мероприятии с докладом "Уровень оценки социальных результатов экономического развития стран" выступил заведующий лабораторией нечетких моделей экономики Института систем управления (ИСУ) Министерства науки и образования член-корреспондент НАНА Горхмаз Иманов.

В докладе были предложены нечеткие модели социальной устойчивости и социального качества для оценки социального развития стран, а вопросы, соответствующие этим моделям, были решены на примере Азербайджана.

Кроме того, предложенные модели впервые были реализованы в оценке социального развития. Такой подход имеет важное значение при определении социальных результатов экономического развития стран. Индексы социальной устойчивости и социального качества делают возможным более широкий анализ функционирования социально-экономической системы. С применением инструментов теории интуитивной нечеткой логики с учетом неопределенности показателей социальной системы были получены более объективные результаты, интерпретирующие уровень социального прогресса в стране.

Отметим, что на конференции были проведены встречи и обмен мнениями с учеными из Испании, Италии, Молдовы, Алжира, Люксембурга, Сербии, Греции, Мексики и других стран.

Изучая особенности урбанизации

Младший научный сотрудник отдела истории древнего периода Института истории имени А.Бакиханова НАНА Сельджан Гасымова находилась в научной командировке в Турции - в Государственном университете "Анкара".

Во время командировки она работала в нескольких библиотеках (Эскишехир, Халила Иналджика и Туристического института) факультетов языка и историко-географического, изучая особенности урбанизации Древнего Востока.

Молодым ученым собраны новые материалы по теме диссертации, тема которой "Функциональное назначение городов Азербайджана в III-I тысячелетиях".

Отметим также, что молодой исследователь, принявший участие в научных семинарах и других мероприятиях университета "Анкара", стал участником университетской историко-антропологической конференции.

С позиций научных критериев

Институтом литературы имени Низами Гянджеви НАНА издана VI книга "Вопросы азербайджанской литературы XX века". Издание, вышедшее в свет по решению Ученого совета института от 8 декабря 2022 года, посвящено Мехти Гусейну и историческому литературному процессу.

Руководителем проекта и научным редактором работы является доктор филологических наук, профессор Шириндин Алышанлы, рецензентами выступили доктор филологических наук Рагим Алиев и доктор философии по филологии доцент Аслан Салманский.

Книга, вышедшая в издательстве "Наука" и составленная в отделе азербайджанской литературы XX века, включает в себя исследования, охватывающие генеалогию, биографию и творческий путь народного писателя Мехти Гусейна, написанные с позиций современных демократических научных критериев.

По следам истории

Состоялись панельные заседания международной конференции, посвященной наследию кызылбашей в Азербайджане

доктор исторических наук, профессор Тофик Наджафли и исполняющий обязанности глобального руководителя компании Google Сами Кызылбаш.

Второе панельное заседание, посвященное теме "На пути к единству всемирной общины кызылбашей", было проведено под мoderаторством сопредседателя Организации глобального наследия кызылбашей Бабека Гусейнли.

На заседании выступили также научный сотрудник Института истории им-

ни А.Бакиханова НАНА доктор философии по истории Ахмед Гулиев, депутат парламента Пакистана Ага Али Хайдер, директор компании Islamabad Consulting по вопросам генеральной стратегии, продукции и коммерции Зульфикар Али Каилбаш (США), координатор Организации глобального наследия кызылбашей по Афганистану и Китаю Али Мансур Афшар (Афганистан).

Оба панельных заседания завершились ответами на вопросы и комментариями. Затем гости посетили Центр Гейдара Алиева.

Отметим, что международная конференция состоялась в соответствии с Планом мероприятий, проведение которых предусмотрено в Азербайджанской Республике в рамках Года Гейдара Алиева.

За знаниями - в Азербайджан

Для своей научной стажировки узбекский программист мог бы выбрать Венгрию, но выбрал нашу страну

Еще совсем недавно для пополнения багажа своих знаний азербайджанские ученые ездили на научные стажировки за пределы страны. В последние годы ситуация изменилась: сейчас на подобные мероприятия уже к нам с удовольствием приезжают молодые исследователи из зарубежных государств.

Один из них - Александр Горовик. Он - старший преподаватель кафедры программного инжиниринга факультета цифровой экономики Ферганского филиала Ташкентского информационных технологий имени Мухаммада Аль-Хорезми.

Свою научную стажировку, которая длилась ровно месяц, узбекский ученый провел в Институте географии им. академика Гасана Алиева Министерства науки и образования. А перед отлетом в Ташкент встретился с нашим корреспондентом и поделился впечатлениями о своем пребывании в Баку.

- Давайте начнем со сферы ваших основных научных интересов.

- Тема моей кандидатской диссертации - "Алгоритмы модели и комплексы электронного образования в условиях ограниченного социального контакта". Работал я над ней в период пандемии, которая в настоящее время вроде как бы и завершилась, но кто может гарантировать, что это навсегда?

- До Азербайджана где-нибудь еще были ли на стажировках?

- Да, в 2014 году я стажировался в университете INHA, расположенном в городе Инчхон (Южная Корея). Это научная структура известна своими исследованиями и образованием в области инженерных и физических наук.

- А в Баку как оказались?

- Участвовал в международном конкурсе молодых ученых в конце прошлого года, выиграл грант и в рамках соответствующего соглашения между азербайджанскими и узбекскими академическими научными центрами, пройдя собеседование, выбрал месячную стажировку в вашем Институте географии.

Языковой барьер - не проблема

- Был ли у вас другой выбор?

- Да, я мог бы выбрать Венгрию, но решил поехать в Баку, потому что только в вашем Институте географии было то направление, которое интересовало меня как

программиста, а именно - ГИС-технологии. До этого я переписывался с исполнительным директором института Зауром Имрани.

- Расскажите, пожалуйста, как проходила ваша стажировка? Что успели освоить за этот месяц?

- Занятия проходили ежедневно с двух до четырех часов, иногда - до пяти. За это время удалось освоить комплекс программ (ARC-map, ArcCatalog, ArcScene, ARCGIS), связанных друг с другом. Иными словами - программное обеспечение геоинформационных систем.

- В вашей стране этого нет?

- К сожалению, пока у нас нет геоинформационных систем, только-только собираются вводить.

- Достаточно ли месяца на обучение столь серьезных программ?

- Маловато, конечно. Но для базовых основ достаточно. Закачал эти программы в свой ноутбук, приеду домой - начну работать.

- Преподаватели понравились?

- Да, очень. Я с жаждой впитывал знания от сотрудников института Эмиля Джебраилова, Назима Герайлы, Самиры Абушовой, Натаван Джабаровой.

- Как преодолевали языковой барьер?

- Очень просто. Кто-то из них говорил со мной на русском языке, кто-то - на английском.

У наших айтишников - прекрасный English

- Александр, вы программист, а выбрали Институт географии. Не было альтернатив?

- К сожалению. Были направления по медицине и биологии, но это совсем не мое. Я бы очень хотел попасть в ваш Институт информационных технологий, но он в списках не значился. Однако мне повезло дважды - первый раз я участвовал с вами айтишниками в международной онлайн-конференции (уже будучи в Баку), где мне было предоставлено слово. Я рассказал

о своей научной деятельности руководству института. Они проявили ко мне интерес, задали несколько вопросов по поводу моих публикаций.

И второй раз - когда они пригласили к себе в институт. Во время встречи нам удалось обсудить возможности сотрудничества. К слову, мои узбекские коллеги, зная уровень ИИТ, советовали мне именно там защищать докторскую диссертацию. Но в институте относительно защиты иностранного докторанта, как мне сказали, такого precedента у них не было, порекомендовали обратиться в ВАК. И учтирайзая, что процесс подготовки и защиты любой диссертации не простой и не скорый, возможно, я снова вернусь к этому вопросу.

- Говорят, у наших айтишников прекрасный английский, вы заметили это?

- Да у них там целый английский клуб, все говорят свободно - начиная от директора до рядового сотрудника.

- А узбекский язык вы знаете?

- Конечно, это же государственный язык моей страны, и знать его я должен по определению. В нашем университете 99% коренного населения, и разговариваю со своими коллегами я исключительно на узбекском. Но в нашей стране, как и в вашей, впрочем, есть и русский сектор, и ан-

глийский, и даже каракалпакский. И для обучения можно выбрать любой из этих языков.

Узбеки и азербайджанцы очень похожи

- В каких-то еще мероприятиях успели поучаствовать за этот месяц?

- Да, мне посчастливилось побывать в регионах вашей страны, а не только в ее столице: мы с географами выезжали в Шеки и Габалу, посетили Археологический комплекс, где состоялась конференция, посвященная нашему общенациональному лидеру Гейдару Алиеву. Там такая красивая природа - горы, лес, замечательный воздух. У нас ведь по большей части полупустынная зона.

И люди в вашей стране замечательные - радушные, гостеприимные. Я человек восточной ментальности (хотя и этнический русский), поэтому мне очень понравилось, что узбеки и азербайджанцы имеют сходные черты характера.

- Месяц - это немалый срок, за это время можно было и с культурной жизнью Баку познакомиться. Вам это удалось?

- Да, я посетил много красивых мест, увидел ваши уникальные достопримечательности - Девичью башню, Приморский бульвар, Ичери шахэр. Даже в театрах побывал - в Русском драмтеатре смотрел спектакль "Любовь. Собака@Точка.Ru", в Театре музкомедии - "Лейли и Меджнун" на азербайджанском языке. А еще успел искупаться в море - 26 октября была чудесная погода, и людей на Шиховском пляже было более чем достаточно.

- По городу передвигались один?

- Нет, за мной закрепили сотрудника Института географии Алексея Мишакова. Скажу честно: я такого участливого и доброжелательного человека никогда не встречал.

- А питались только в столовой НАНА, или попробовали ресторанные кухни?

- Питался я в разных местах, но особенно запомнилось кафе в Балаханы. Мы поели горючую, а когда попросили счет, нам сказали, что мы гости и платить не надо. Вот это точно было в первый раз за всю мою 34-летнюю жизнь.

Галия АЛИЕВА

Science Made Simple: What Is Cosmology?

Cosmology, the study of the universe's origin and structure, is divided into observational and physical branches. It has evolved from Copernicus' and Newton's discoveries to Einstein's theory of relativity. Modern cosmology explores the universe's composition, including dark matter and dark energy, and examines phenomena like the Big Bang and cosmic microwave background.

What Is Cosmology? Cosmology is the study of the origin, development, structure, history, and future of the entire universe. In modern science, cosmology is divided into two branches. Observational cosmology studies the universe using telescopes and other equipment to examine the direct evidence of the universe's develop-

ment and structure. Physical cosmology studies the structures and development of the universe and the physics that created them. It uses a mix of the-

ory and experiments to construct and research cosmological models. These models are sometimes called "cosmologies." They incorporate theories

and the information collected by observational cosmology. Cosmology draws on advances from many scientific disciplines, including astrophysics, plasma physics, nuclear physics, particle physics, relativity, and quantum mechanics.

The origins of today's cosmology began with the observation in the early 1500s by Nicolaus Copernicus that the Earth revolves around the Sun. The next step was the discovery in the late 1600s by Isaac Newton that objects in space behaved according to the same laws of physics as objects on Earth. The door to modern physical cosmology opened early in the 20th century with Albert Einstein's theory of relativity, which offered a model of spacetime.

Cosmology studies how the history of the universe led to the stars, galax-

ies, and other features we can observe today. Cosmologists today believe that ordinary matter - the kind of matter we interact with every day - is just a small part of the universe. Most scientists agree that dark energy and dark matter make up a huge percentage of the universe. In this theory, dark energy makes up more than two thirds of the universe. This dark energy may be the force that overcomes gravity and allows the universe to expand in what is called cosmic acceleration. Another quarter of the universe consists of dark matter in this model. This is a hypothesized form of matter that interacts so weakly with normal matter and electromagnetic radiation that it is impossible so far for scientists to directly detect.

<https://scitechdaily.com/science-made-simple-what-is-cosmology/>

Редакционная коллегия:

Иса Габибейли, Ариф Гашимов, Дильгам Тагиев,
Ибрагим Гулиев, Наргиз Пашаева, Расим Алигулиев, Тофик Нагиев,
Ирада Гусейнова, Говхар Бахшалиева, Джамиль Алиев,
Исмаил Гаджиев, Фуад Алиев

Главный редактор: Арагусейн Шукюров

Адрес: Баку, AZ 1001,
ул. Истиглалийт, 30, Президиум НАНА
e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Мнение авторов может не совпадать с мнением редакции.

Тираж: 2000